

Leef lang in blij
herdenken voort

Geboorte en wedergeboorte
van de Dichtershof in Assen

Leef lang in blij herdenken voort

*Ons dekte vreedzaam wilgenlover
De scheemring was voorbij
Het duister toog de velden over
En dralend rezen wij.
Leef lang in blij herdenken voort
Gewijde stond! Geheiligd oord!*

Fragment uit het gedicht Herdenking van A.C.W. Staring (1767-1840)

Op 17 december 1953 gaf de Asser gemeenteraad een van de straten in de Dichtershof de naam van deze dichter uit de Achterhoek. Bij de nieuwbouw van de buurt in 2005 verdween de naam Staringstraat.

Leef lang in blij herdenken voort

**Geboorte en wedergeboorte van de
Dichtershof in Assen**

Colofon

concept, interviews, teksten en productie
Bertus Boivin (Boivin Tekstproducties Assen)

coördinatie bij Actium en eindredactie
Gea Geers

fotografie cover en 'Dichtershof dichterbij'
Sake Elzinga, Assen

productiecoördinatie en vormgeving
Erik Heythekker (Grafiplan Geeuwenbrug)

druk- en bindwerk
Koninklijke van Gorcum BV

© Actium, Assen, 2010

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, digitaal of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Actium. No part of this book may be reproduced in any form by print, photoprint, microfilm, digital or any other means without prior written consent of Actium.

Actium

Postbus 500, 9400 AM Assen
telefoon (0900) 0604
fax (0592) 400 400
internet www.actiumwonen.nl
e-mail info@actiumwonen.nl

Bezoekadressen

Assen, Industrieweg 15
Assen, Eemland 1 (op afspraak)
Oosterwolde, Nanningaweg 37
Ruinen, Leeuwte 31
Smilde, Tramweg 61

Inhoud

Voorwoord / 6

1 Nieuwbouwwijk de Dichtershof (1)

- 1.1 Assen bouwt nieuwe woningen in
Uitbreidingsplan Over het Kanaal / 9
- 1.2 Herinneringen aan een nieuwbouwuurt,
eind jaren vijftig / 13
- 1.3 Nieuwe bewoners Dichtershof,
begin jaren zestig / 16
- 1.4 Woningen Dichtershof eigendom Stichting
Woningbeheer Assen / 17

2 Volksbuurt de Dichtershof

- 2.1 Werkgroep Dichtershof bundelt
buurtbelangen / 21
- 2.2 Burenruzie met grote gevolgen / 23
- 2.3 Welzijnswerkers actief in de Dichtershof / 24
- 2.4 Renovatie naoorlogse woningen op de
agenda / 28
- 2.5 Buurt in opstand: Buurthuis Dichtershof
móét / 28

3 Probleemwijk de Dichtershof

- 3.1 Renovatie maakt de buurt weer als nieuw / 35
- 3.2 De grote uittocht uit de Dichtershof / 37
- 3.3 Achteruitgang buurt dwingt tot actie / 39
- 3.4 Integrale aanpak via Begeleidingscommissie
Dichtershof / 40
- 3.5 De Dichtershof leeft weer op / 42
- 3.6 Leegstand in de buurt steeds groter / 46

4 Nieuwbouwwijk de Dichtershof (2)

- 4.1 De grote vraag: renoveren of slopen / 49
- 4.2 De oude Dichtershof verdwijnt / 51
- 4.3 Ontwerpfilosofie nieuwe Dichtershof / 53
- 4.4 Eerste paal nieuwe Dichtershof / 56
- 4.5 Vogelaarwijk avant la lettre / 59
- 4.6 De Dichtershof: een wijk vol poëzie / 60

Dichtershof dichterbij / 63

Verantwoording teksten en foto's / 70

De Dichtershof, een verhaal dat het waard is om verteld te worden

De Dichtershof in Assen: gebouwd in de jaren vijftig, in de veertig jaar daarna veranderd van een nette nieuwbouwwijk in een achterstands- en probleemwijk. Pogingen om de buurt vlot te trekken strandden. Dat leidde in 2001 tot het drastische besluit om de buurt helemaal te slopen en opnieuw op te bouwen. Ruim vijftig jaar nadat de eerste bewoners hun woning in de Dichtershof betrokken, nam in 2007 een nieuwe lichting eerste bewoners zijn intrek in de wijk.

Het verhaal van de Dichtershof is niet uniek. In veel steden zien we buurten die zo'n ontwikkeling doormaken. De woningen voldoen niet meer aan de eisen van de tijd. Het wordt steeds moeilijker om er huurders voor te vinden. Er ontstaat overlast, leegstand en kleine criminaliteit. De buurt krijgt een slechte naam...

Zo'n vicieuze cirkel is moeilijk te doorbreken. In de Dichtershof lukte dit niet. Pogingen in die richting leidden aanvankelijk tot kleine overwinningen, maar niet tot blijvend succes.

Om de Dichtershof weer tot een écht succes te maken was meer nodig, stelden we vast. Uiteindelijk bleef er maar één optie over: slopen en opnieuw beginnen. Dat hebben we gedaan en dat heeft gewerkt, kunnen we nu, aan het eind van het proces zeggen. Anno 2010 staat de Dichtershof weer helemaal op de kaart van Assen.

De nieuwe Dichtershof is een wijk die past bij de visie van Actium. Zorgeloos, duurzaam en plezierig wonen, dat vinden we belangrijk. In de Dichtershof komt het allemaal terug. Het is een wijk die onderdak biedt aan huurders en kopers, aan kleine huishoudens en gezinnen, aan starters en senioren. Ook zijn er twee woonvormen gebouwd voor mensen die niet zelfstandig kunnen wonen. Het is een open en transparante wijk.

De Dichtershof doet zijn naam meer dan ooit alle eer aan: een wijk vol poëzie. Niet alleen eren de straatnamen onze dichters. De appartementgebouwen hebben namen van gedichten uit de Nederlandse literatuur gekregen. Bij de start van de bouw en bij de oplevering van de eerste fase schreven Dichter des Vaderlands Driek van Wissen en stadsdichter Eric Harteveld gedichten over de Dichtershof. U komt hun werk verderop in dit boek uiteraard tegen.

Met de herstructurering van de Dichtershof waren we onze tijd vooruit. De wijk past precies in de kaders van de veertig prachtwijken die voormalig minister Ella Vogelaar van Wonen, Wijken en Integratie destijds aanwees. We hebben toen niet gewacht op de verdere uitwerking van haar plannen, maar zelf onze verantwoordelijkheid genomen. Samen met de bewoners, de gemeente Assen en tal van andere betrokkenen zijn we met de Dichtershof aan de slag gegaan. Onze investeringen hebben hun vruchten afgeworpen. De Dichtershof is weer een wijk waar mensen graag willen wonen.

Het verhaal van de Dichtershof is zeker niet uniek. Toch vonden we dat het verhaal het waard was om verteld te worden. Omdat het een verhaal is dat laat zien hoe mensen begaan zijn met hun wijk en hun stad. Omdat het verhaal laat zien dat er in gezamenlijkheid prima resultaten geboekt kunnen worden. En omdat het laat zien waar Actium voor staat: alles wat we doen wil bijdragen aan het woonplezier van onze huurders en aan de kwaliteit van dorpen en steden.

Klaas Stol
directeur Actium

DE DICHTERSHOF IN DE JAREN VIJFTIG EN ZESTIG

1 Nieuwbouwwijk de Dichtershof (1)

In het Nederland van na de Tweede Wereldoorlog werd de woningnood al snel uitgeroepen tot ‘Volksvijand nummer 1’. De bouwproductie kwam maar moeizaam op gang en de vraag naar woningen overtrof het aanbod vele malen. Jonge gezinnen konden onmogelijk zelf aan woonruimte komen. Velen waren gedoemd om jarenlang bij de familie te blijven inwonen. In 1949 was in Assen door de woningschaarste de gemiddelde woningbezetting opgelopen naar 4,8 personen per woning. Het was een getal dat daarvoor nog nooit bereikt was en daarna ook niet meer gehaald zou worden. Tijd voor nieuwe woningen, zo veel en zo goedkoop mogelijk.

1.1 Assen bouwt nieuwe woningen in Uitbreidingsplan Over het Kanaal

Aan het eind van de jaren veertig besloot de overheid om op volkshuisvestingsgebied zelf de touwtjes meer in handen te nemen. Het rijk bepaalde voortaan de hoogte van de huren. De gemeenten kregen de verantwoordelijkheid voor de toewijzing van woningen. In zijn afscheidstoespraak stond burgemeester Bothenius Lohman van Assen eind 1949 ook even stil bij de zaken waar hij als verantwoordelijke voor het Gemeentelijk Huisvestingsbureau dagelijks mee te maken had gehad.

De burgemeester zei in zijn laatste toespraak onder andere: ‘De vele teleurstellingen die ik in die functie aan woning-

zoekenden en woningbehoevenden moest bereiden, gingen mij aan het hart, doch ze waren onontkoombaar.’

Om snel veel woningen te kunnen bouwen verwachtten de gemeenten veel van hun nieuwe mogelijkheden om voortaan zelf de bouw van woningwetwoningen ter hand te nemen. Voordeel was dat men niet langer afhankelijk was van de woningcorporaties die men bepaald niet als kampioen snel en goedkoop bouwen beschouwde. In Assen betekende dit dat de Bouwvereniging Assen en de Bouwstichting Boaz tussen 1951 en 1957 door de gemeente gepasseerd werden bij het bouwen van nieuwe woningen. De gemeente bouwde die jaren alle woningwetwoningen zelf en verhuurde ze. Beide corporaties hadden slechts de zorg voor het beheer van de gemeentewoningen.

Assen probeerde de problematiek krachtig aan te pakken met een aantal grote uitbreidingsplannen. Zo hoopte men in korte tijd veel woningen uit de grond te kunnen stampen. De twee belangrijkste waren de plannen Over het Spoor en Over het Kanaal die respectievelijk in de periodes 1948-1952 en 1963-1956 gerealiseerd werden. In het eerste uitbreidingsplan Over het Kanaal was nieuwbouw van een ‘landelijk karakter met een stedelijke inslag’ ingetekend ten oosten van de Venestraat tussen het Kanaal en de nieuwe Thorbeckelaan. Later kwam er een tweede plan Over het Kanaal dat het gebied ten westen van de Venestraat bebouwde. Dit werd tussen 1957 en 1963 uitgevoerd.

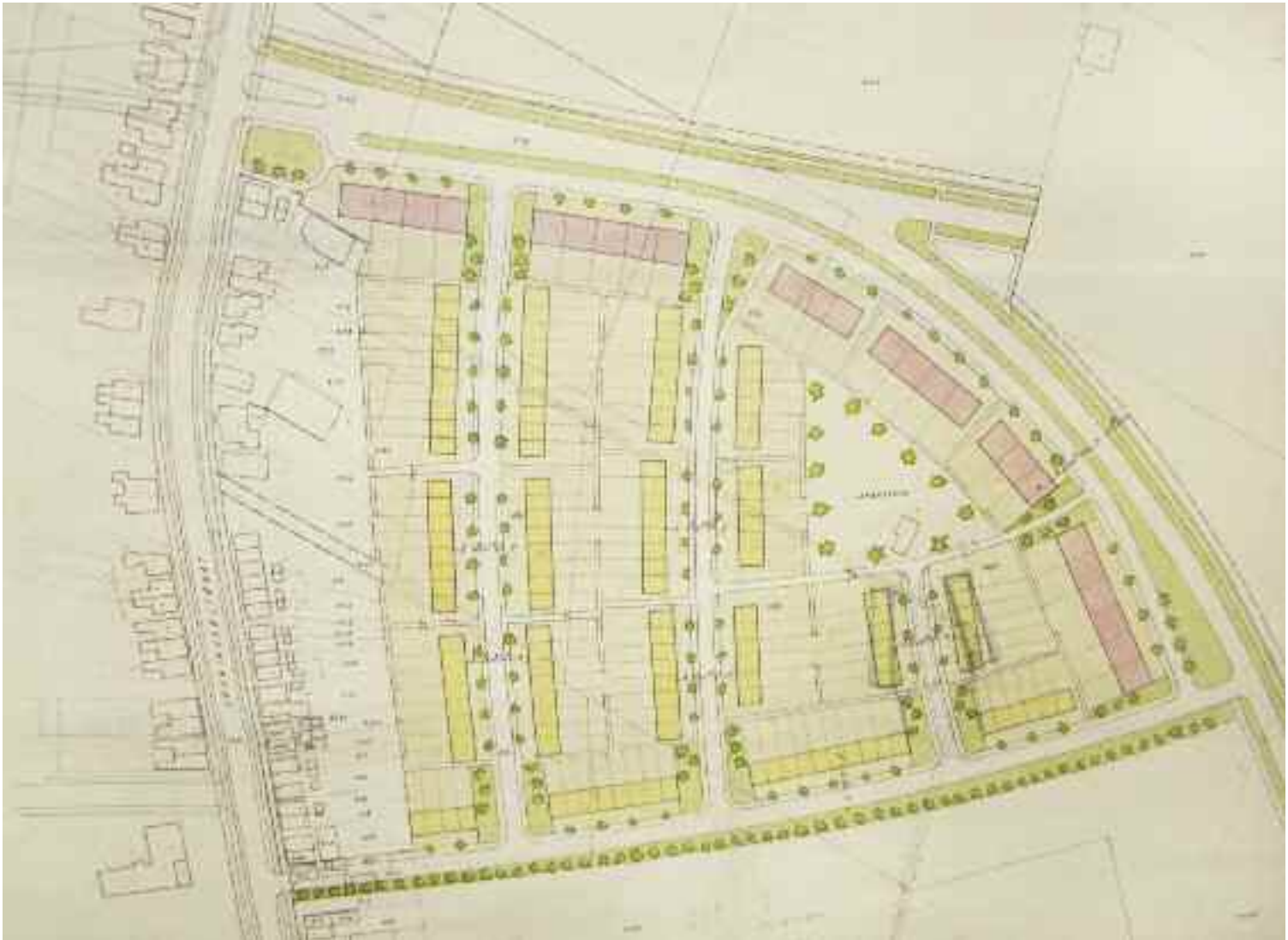
Binnen de nieuwe uitbreidingsplannen werd de ruimte in deelplannen tot in detail geordend. Zo kreeg de plattegrond van wat later de Dichtershof zou heten, in december 1952 definitief zijn vorm in een gewijzigd uitbreidingsplan ‘Over het Kanaal ten Oosten van de Groningerstraat’. In het plan stonden vijf blokken met in totaal 52 etagewoningen in twee bouwlagen getekend. Ze zouden aan een soort rondweg tussen de hoek Thorbeckelaan-Groningerstraat en de Industrieweg komen te liggen. Aan de zuidkant van de wijk was een weg evenwijdig aan het Kanaal getekend. Daar wilde men 26 grote huurwoningen met vijf slaapkamers bouwen. Het moesten de grootste woningwetwoningen van Assen worden. Er was veel vraag naar, wist men op het Huisvestingsbureau.

Midden in het buurtje had de Dienst Gemeentewerken drie woonstraatjes gedacht met in totaal 108 kleinere eengezins-

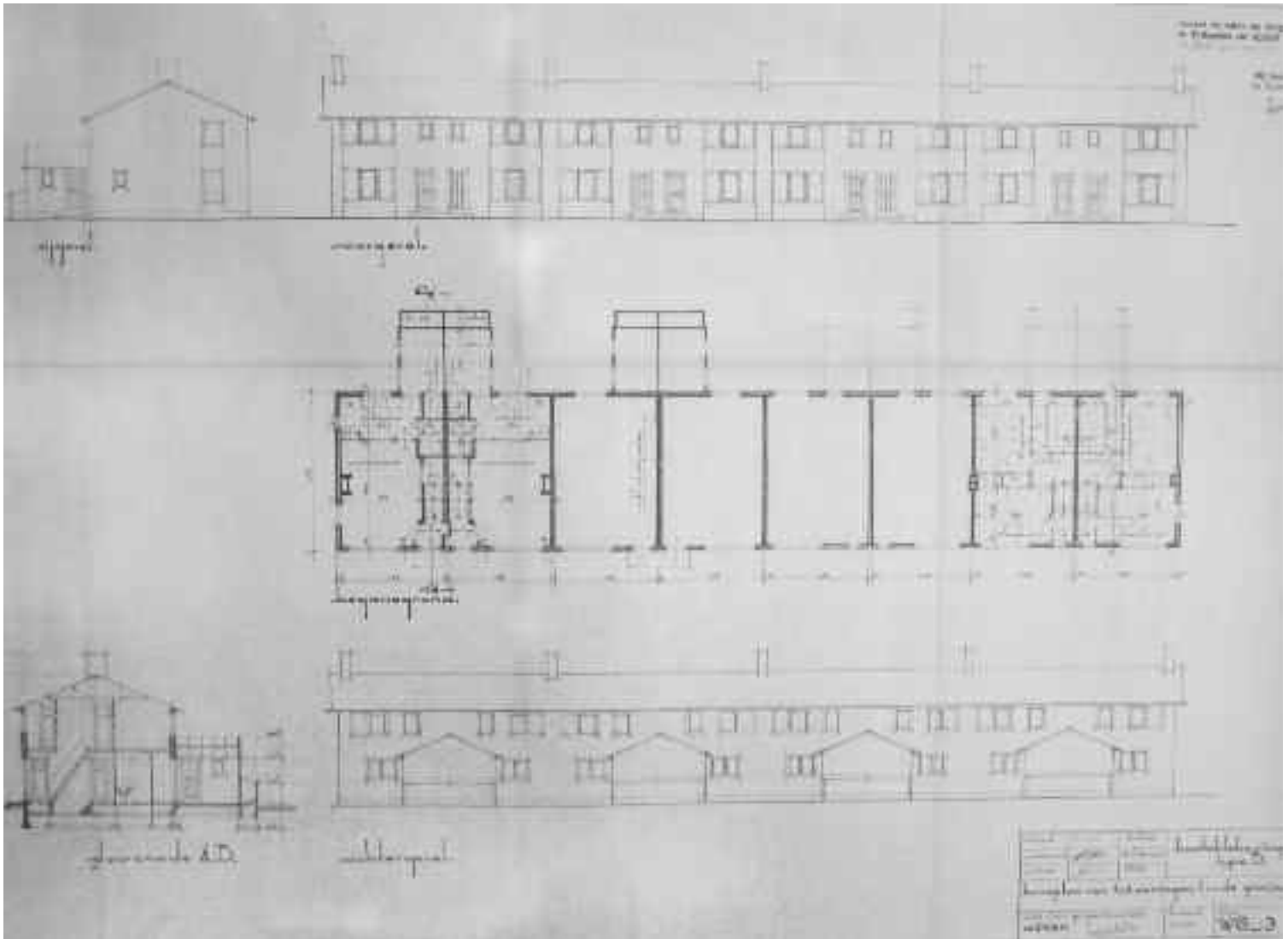
woningen. Achteraf lijkt het erop alsof de etagewoningen van de Vondellaan en de huizen van de Catslaan de eenvoudige kleine woningen midden in de Dichtershof aan het oog van buitenstaanders moesten onttrekken. Over deze woningen schreef de waarnemend directeur van Gemeentewerken eind 1952 in een toelichting op de plannen: ‘In verband met het zeer grote tekort aan woningen voor de minst draagkrachtigen en de ten hemel schreiende toestanden van vele nog bewoonde krotten besloten Burgemeester en Wethouders om te trachten zo spoedig mogelijk te komen tot de bouw van zeer eenvoudige arbeiderswoningen in een huurprijs van maximaal 4,50 gulden per week.’

De provincie kon met de plannen instemmen. Wel kwam men richting gemeente met de suggestie om de woningen midden in het plan geen eigen voortuintjes te geven, maar aan de voorkant gemeentelijk plantsoen aan te leggen waardoor ‘de betreffende woonstraatjes een fleuriger karakter verkrijgen’. In de brief voegden Gedeputeerde Staten eraan toe: ‘Zou men voor elke woning een eigen voortuintje moeten aanleggen, dan valt te voorzien dat deze straten eerlang een armoedig uiterlijk zullen krijgen, daar de woningen zelve immers van weinig welstand zullen getuigen.’

In de marge van de officiële brief krabbelde iemand van Gemeentewerken later met potlood: ‘Wordt voor de gemeente een dure geschiedenis en een lijdensweg’. Het zal niemand verbazen dat de gemeentelijk onderhouden voortuinen er niet gekomen zijn...

Plattegrond van de Dichtershof in het uitbreidingsplan 'Over het Kanaal ten Oosten van de Groningerstraat' (1952). Onder de nieuwe situatie zijn ook de oude perceelsgrenzen nog ingetekend.

Bouwtekening van een blok woningen aan de Bilderdijkstraat.

De Asser architect A. de Vries Mzn. kreeg de opdracht de woningen te tekenen. Er was geen discussie over de rechttoe-rechtaan ontwerpen van De Vries. Op 17 december 1953 besloot de Asser gemeenteraad de vaderlandse dichters Willem Bilderdijk, Jacob Cats, Petrus A. de Genestet, Constantijn Huygens, A.C.W. Staring en Joost van den Vondel te eren met een naar hen genoemde straat in wat al snel de Dichtershof ging heten.

Begin 1954 werden de eerste huizen betrokken. Jelle Post en zijn gezin werden op 26 maart 1954 de eerste bewoners van de Bilderdijkstraat. Eind augustus 1956 waren de laatste woningen van de Jacob Catslaan klaar en was de hele Dichtershof bewoond.

1.2 Herinneringen aan een nieuwbouwuurt, eind jaren vijftig

In april 1956 verhuisde de familie Stel vanuit het Groninger dorp Oosternieland naar de Jacob Catslaan in Assen: vader Ginus, moeder Jantje en hun zes kinderen. Vader Stel was in 1954 al naar Assen gekomen om in een loods aan de Industrieweg voor de firma Gorter uit Roodeschool een filiaal van het garagebedrijf op poten te zetten. Ginus Stel ging de eerste tijd in de kost in Assen.

Ook in Assen was het in de jaren vijftig onmogelijk om snel aan een woning te komen. Ze wachtten ruim een jaar op positief nieuws van de kant van het Gemeentelijk Huisvestingsbureau. Toen kon het gezin op voorspraak van de werkgever

zo'n grote, splinternieuwe eengezinswoning aan de Jacob Catslaan betrekken met maar liefst vijf slaapkamers.

De heer Stel overleed in 2000, mevrouw Stel woont tegenwoordig in de Wijde Blik. Haar eerste jaren in Assen vond ze eigenlijk helemaal niet leuk: 'Het was voor het eerst dat ik in een rij woonde. In Oosternieland woonden we in een oude pastorie. Een groot huis waar je om toe kon lopen. We waren de ruimte gewend en Assen zei me eigenlijk helemaal niets. Voor mijn gevoel zaten we ook een heel eind van de stad vandaan.' De jongste dochter van het gezin was nog een baby. Overdag legde Jantje Stel haar in een wit babyhuisje in de tuin. Een gewoonte van het Groningerland. In de Dichtershof had je er toen veel bekijks mee: 'Iedereen dacht dat we een konijn in het hok hadden.'

Voor de dan achtjarige Gerard Stel was de Dichtershof een waar paradijs. 'We woonden in een straat met allemaal kinderen waar je mee kon spelen. De oude ijzergieterij stond er toen nog tussen de Catslaan en het Kanaal. We beleefden de spannendste avonturen in de verlaten hallen. Naast de oude fabriek was de betonfabriek van Haack waar we verstopperje speelden in de enorme betonnen buizen. Toen er per ongeluk een keertje een omgevallen was, stond de volgende dag de politie bij ons op de stoep. De jongens van Stel zouden er wel meer van weten, dachten ze.'

Gerard Stel herinnert zich de familie Wagenmakers een eindje verderop in de straat die als eerste in de buurt televisie had: 'Op nummer 33 zat het op woensdag- en zaterdagmiddag afgeladen vol...'

Foto's uit het album van de familie Stel: wonen in de Dichtershof eind jaren vijftig.

Moeiteloos somt mevrouw Stel ruim een halve eeuw na dato op wie er die eerste jaren bij haar in de Catslaan in het laatste blok tussen de Huygensstraat en de Vondellaan woonden. Ze vertelt: ‘Op de hoek van de Vondellaan woonde Weistra, die speelde in de JWF-kapel. Daarnaast had je Weidgraaf die was zetter bij Van Gorcum, dan Zuidberg die volgens mij in de bouw zat. Dan kreeg je postbode Hendriks, dan wij op nummer 43. Naast ons woonde meneer Apcar, die werkte als maatschappelijk werker bij de reclassering, dan had je Selles de marktkoopman en Bruser die net als buurman Hendriks bij de post zat. Dat was ons blokje.’ Ze voegt er stellig aan toe: ‘Allemaal keurige gezinnen’.

Hoe was het om in de jaren vijftig in de Dichtershof te wonen? Het eerste dat mevrouw Stel te binnen schiet, is het lavet. Een destijds hypermodern snufje. Het was een kleine ronde badkuip waar je met een grote ‘klutser’ een wasmachine van kon maken met daarnaast een ingebouwde centrifuge: ‘Toen waren het woningen met alles d’r-op en d’r-aan. In Assen had je alleen in de Dichtershof woningen met vijf slaapkamers.’

De Dichtershof eind jaren vijftig: een moderne woonbuurt waar gewone arbeidersgezinnen woonden. Aan de Jacob Catslaan woonden gewone, grote gezinnen.

In 1962 verhuisde de familie Stel naar een woning achter de garage aan de Industrieweg. Ze waren niet de laatsten die in de loop van de jaren zestig de Dichtershof verlieten...

1.3 Nieuwe bewoners Dichtershof, begin jaren zestig

Gedurende een lange reeks van jaren heeft uitgeverij Van Gorcum jaarlijks het Adresboek voor Assen uitgegeven. In deze adresboeken staan de inwoners van Assen vermeld, zowel per straat als alfabetisch met hun beroep erbij. Dankzij deze informatie is het betrekkelijk eenvoudig om de beroepenstructuur van de vroegere Dichtershof te reconstrueren.

We vergeleken twee jaren: 1957 en 1971 (aan de hand van het Adresboek 1958 en Adresboek 1972). Het jaar 1957 is het eerste jaar waarin de hele Dichtershof bewoond was. Het jaar 1971 kozen we om een andere pragmatische reden. Het betreffende adresboek was het laatste dat verscheen. In het vervolg maakten nieuwe privacyregels dergelijke publicaties onmogelijk.

Op basis van de beroepen maakten we voor 1957 en 1971 een verdeling in ongeschoolde beroepen, geschoolde beroepen op het niveau van de technische school en geschoolde beroepen op het niveau mulo/mavo en hoger. (In deze vergelijking zijn alleen de beroepen van de hoofdbewoners meegenomen.)

	1957	1971
Ongeschoolde beroepen	37 %	58 %
Geschoolde beroepen (niveau technische school)	39 %	33 %
Geschoolde beroepen (mulo/mavo-niveau en hoger)	24 %	9 %

Bron: Adresboeken Assen voor 1958 en 1972

De verschillen in de beroepenstructuur na vijftien jaar Dichtershof zijn opvallend. Verdeeld over de drie categorieën wijzen ze duidelijk in één richting: de mensen met de betere beroepen verlieten de Dichtershof in de loop van de jaren zestig in groten getale. Nieuwe buurtbewoners hadden doorgaans een beroep waar minder scholing voor nodig was.

Aangezien betere banen in de Nederlandse samenleving in het algemeen synoniem zijn voor meer inkomen, is het duidelijk dat de Dichtershof er in 1971 relatief in welvaart op achteruit gegaan is. Assen had inmiddels nieuwe nieuwbouwwijken gekregen met betere en duurere huizen. Mensen die het zich konden permitteren, verlieten de buurt. De nieuwe buurtbewoners kozen doorgaans zelf niet voor de Dichtershof. Ze kregen er simpelweg het huis toegewezen dat bij hun inkomen paste.

Door per adres de initialen en achternamen van de hoofdbewoners te vergelijken kan dit veranderingsproces in kaart worden gebracht. Tussen 1957 en 1971 hield 24 procent van de woningen dezelfde namen als hoofdbewoners. (Meegeteld zijn de weduwen die in het huis zijn blijven wonen na de dood van hun man.)

Jacob Catslaan	15% van de huizen dezelfde hoofdbewoner
Vondellaan	21% van de huizen dezelfde hoofdbewoner
Staringstraat	23% van de huizen dezelfde hoofdbewoner
Bilderdijkstraat	24% van de huizen dezelfde hoofdbewoner
Huygensstraat	50% van de huizen dezelfde hoofdbewoner

Met name in de Catslaan was in de loop van de tijd veel verloop. Hier woonde na vijftien jaar nog slechts 15 procent van de eerste lichting in de straat. Het hoge percentage ‘blijvers’ in de Huygensstraat vindt wellicht zijn verklaring in het feit dat straatjes met slechts twaalf woningen zich minder om statistisch succes gelegen laten liggen dan straten waar meer mensen wonen.

1.4 Woningen Dichtershof eigendom Stichting Woningbeheer Assen

In 1951 had de gemeente tijdelijk de nieuwbouwactiviteiten van beide Asser woningcorporaties overgenomen. Het betekende dat de woningen in de Dichtershof automatisch gemeentewoningen werden. Vervolgens kwamen ze in beheer bij de Bouwvereniging Assen. Deze exploitatie hield overigens niet in dat de corporatie ook kon bepalen wie in de woningen kwam te wonen. Het Gemeentelijk Huisvestingsbureau aan de Brink 25 verzorgde destijds de toewijzing van alle huurwoningen in de stad.

Vanaf 1957 konden beide corporaties zelf weer aan de slag. In juli 1958 ontvingen ze een brief van de gemeente met een conceptraadsvoorstel om alle gemeentewoningen aan de corporaties over te dragen. Wat vonden de corporaties van dat idee, vroeg het college van B en W. Het duurde even voor de Bouwvereniging en Boaz reageerden. Ze lieten zich eerst uitvoerig informeren door de Nationale Woningraad. Pas in maart 1959 kreeg de gemeente antwoord.

Uitzicht vanaf de oude watertoren (schaduw!) aan het spoor bij de Rolderstraat eind jaren vijftig. Achter het slachthuis (schoorsteen) ligt de dan gloednieuwe buurt de Dichtershof. Het witte gebouw links is Stork Pompen.

Bouwvereniging en Boaz begonnen hun gezamenlijke brief met de nogal cynische regel dat ze met grote voldoening gelezen hadden over de voorstellen ‘welke wij menen te mogen beschouwen als de afsluiting van de periode van gemeentelijke volkswoningbouw’. De vijf pagina’s tellende brief omvatte een lange lijst kanttekeningen bij de voorstellen.

Daarna was het de gemeente die zich lange tijd in diep stilzwijgen hulde. In oktober 1959 informeerden beide corporaties voorzichtig waarom het college nog niet geantwoord had. In september 1960 herhaalde men het verzoek, maar het bleef stil van de kant van de gemeente...

Later werd duidelijk dat het gemeentebestuur de overdracht van de gemeentewoningen als een stok achter de deur gebruikte om de Bouwvereniging Assen en Boaz te laten samenwerken. In 1966 brachten beide corporaties alle onderhoud en beheer onder in een gezamenlijke Stichting Woningbeheer Assen. Een van de doelstellingen van de nieuwe SWA was ‘het streven naar eigendomsverkrijging van de thans bij partijen in beheer zijnde gemeentelijke bezittingen’. Pas toen de Bouwvereniging Assen en Boaz officieel tot SWA fuseerden, besloot de gemeenteraad op 17 april 1969 om de 1208 gemeentewoningen aan de nieuwe woningcorporatie over te dragen. Daarvan stonden er 186 in de Dichtershof.

DE DICHTERSHOF IN DE JAREN ZEVENTIG

2 Volksbuurt de Dichtershof

In de jaren zeventig van de vorige eeuw veranderde de wereld. Of waren wij het zelf die veranderden? We gingen andere dingen belangrijk vinden. Of misschien beter: we gingen onszelf belangrijk vinden. We wilden baas zijn in eigen buik, in eigen huis, in eigen straat, in de eigen buurt. En dat vroegen we niet, dat eisten we. Niet met de grimmige inhaliërigheid die later steeds meer opgeld deed, maar met de ontwapenende zelfverzekerdheid van mensen die zojuist ontdekt hebben dat ze niets meer of minder zijn dan de anderen. Ook de Dichtershof eiste halverwege de jaren zeventig voor zichzelf een plek onder de zon op.

2.1 Werkgroep Dichtershof bundelt buurtbelangen

Inmiddels bestond de bevolking van de Dichtershof uit vogels van wel zeer verschillende pluimage. Behalve de zo langzamerhand autochtone buurtbewoners waren er steeds meer nieuwelingen komen wonen. Ze kwamen bij de Stichting Woningbeheer voor een woning in de Dichtershof in aanmerking omdat ze de huur daar konden betalen. Een deel van deze groep werd door de rest van de buurt beschouwd als ‘hippies’ en ‘wereldverbeteraars’.

Daarmee wil overigens niet gezegd zijn dat de alternatieve buurtbewoners in de buurt buiten de boot vielen. Wie bereid was om ’ns een praatje met zijn burens te maken, op gezette tijden een pilsje mee te drinken en af en toe de handen uit de

mouwen te steken, hoorde er in de Dichtershof van de jaren zeventig al heel snel bij. Sterker nog, deze groep nieuwkomers bleek al spoedig van grote waarde voor de buurt. Vaak beschikten ze over vaardigheden die elders in de buurt niet onmiddellijk voor het opscheppen lagen. Hun startperiode in de goedkope woningen aan Bilderdijkstraat en Staringstraat was vanwege maatschappelijk succes doorgaans van korte duur, maar daarom niet minder van belang voor de Dichtershof. Met name vanuit deze groep nieuwe buurtbewoners kwam in november 1975 het initiatief om na te gaan wat er aan de achteruitgang van de buurt zou kunnen worden gedaan. Het ging niet alleen om de kwaliteit van de woningen die zo langzamerhand een flink eind teruggelopen was. Ook de woonomgeving en het ontbreken van voorzieningen voor de kinderen en de

Optreden van de Mobiele Eenheid in de Dichtershof in juni 1976.

jongeren baarden velen in de Dichtershof zorgen. Waarom was de speeltuin constant een puinhoop, vroegen ze zich af? Waarom deed de SWA zo weinig aan het onderhoud van de woningen? Waarom ruimde de gemeente overal in de stad de rommel op, behalve in de Dichtershof?

Begin 1976 organiseerde de Werkgroep Dichtershof een behoeftepeiling over de leefbaarheid van de buurt. In maart schreef de werkgroep een brief aan het bestuur van de SWA. Ze vroegen of ze binnenkort 'ns over de resultaten van de peiling konden komen praten. Er werd een datum afgesproken, maar het gesprek ging niet door. Er was iets tussen gekomen...

2.2 Burenruzie met grote gevolgen

Tijdens en na Pinksteren in de eerste week van juni 1976 waren er ongeregelde heden in de Dichtershof. Het ging om een uit de hand gelopen ruzie tussen de familie Van der Woude (Jacob Catslaan 11) en de rest van de buurt. Bij het gooien van stenen raakt de zestienjarige Rudy van der Woude gewond aan het hoofd. Uiteindelijk stuurde de politie een peloton Mobiele Eenheid naar de buurt om de orde te herstellen.

Over de oorzaken van de buurtruzie liepen de meningen nogal uiteen. De familie woonde al vanaf het begin in de buurt. Waren ze wellicht te netjes voor de buurt, vroeg een anonieme buurtbewoner zich in de krant af... In elk geval vonden de meeste mensen in de buurt dat de Van der Woudes niet in de Dichtershof konden blijven. Anders zouden er beslist nóg

grotere ongelukken gebeuren. Ook de familie Van der Woude zelf leek het na het treffen verstandig om naar een woning elders om te zien.

Iebe Moes was dat jaar in de Dichtershof begonnen als maatschappelijk werker voor de Stichting Maatschappelijke Dienstverlening Assen. Hij keek er zijn ogen uit, vertelt hij achteraf: 'Er kwam een hoop ellende op je af. Echte ruzies, burenruzies, de hele shit. Ze hadden tamelijk losse handjes in de Dichtershof. Bovendien bleef niets binnenskamers. In de Dichtershof lag meteen alles op straat. Noem het - als je het positief bekijkt - een buurt met een groot saamhorigheidsgevoel. Een kenmerk van een echte volksbuurt, want dat was de Dichtershof in de jaren zeventig. Een wereldje op zich dat bevolkt werd door mensen met een sterk gevoel van rechtvaardigheid. Mensen die gewend waren hun eigen boontjes te doppen en die weinig vertrouwen in de wereld buiten de Dichtershof hadden. In hun gezamenlijk optreden lag hun kracht. Later zou blijken dat het meteen ook hun zwakte was.'

Over de sociale druk in een volksbuurt als de Dichtershof zegt hij: 'De mensen waren er open. Of is dat een verkeerd woord? Iedereen kende iedereen in de Dichtershof. De buurt is voor de buurtbewoners een soort warme thuishaven. Misschien wel het enige stukje van de wereld dat je wél onder controle hebt. Maar het werkt ook omgekeerd. Jij als individu geeft immers de buurt ook de kans om jou te controleren...'

Naar aanleiding van het 'volksgericht' vertelde wethouder Jans Mulder op 11 juni 1977 aan de Drentse en Asser Courant dat er snel een oplossing gevonden moest worden.

SWA-directeur Faber verklaarde in hetzelfde artikel begrip voor de problemen van het gezin te hebben en beloofde dat de SWA haar uiterste best zou doen om nieuwe woonruimte voor hen te vinden. Dat lukte snel daarna en de rust in de buurt keerde weer. Achteraf is deze Dichtershof-opstand een keerpunt in de geschiedenis van de buurt gebleken. Het ‘volksgericht’ zette de Dichtershof op de kaart. Voortaan kon niemand meer om de Dichtershof heen. Voor de gemeente, de SWA en de plaatselijke welzijnsorganisaties was het duidelijk dat er snel iets moest gebeuren.

In de buurt maakten de gebeurtenissen de weg vrij voor een officiële buurtbelangenorganisatie die snel uitgroeide tot een gezaghebbende organisatie in de buurt en daarbuiten. Op 19 november 1976 waren 86 buurtbewoners er getuige van dat de Werkgroep Dichtershof omgezet werd in de Buurt- en Belangenvereniging Dichtershof.

Egbert Blauw werd voorzitter van de vereniging en was al spoedig het gezicht van de Dichtershof naar buiten. Iebe Moes noemt Blauw ‘de ongekroonde koning van de buurt’: ‘Als er problemen waren, stapte-ie er meteen op af. Egbert aarzelde niet om als het nodig was mensen onder druk te zetten. Ik heb hem regelmatig horen zeggen: Nu gedraag je je zoals wij dat willen. Egbert had een geweldige achterban: zijn vrouw Marie - een stevige dame - en een paar potige zoons. Om de familie Blauw kon je toen niet heen in de Dichtershof.’

In november 1976 stelde de SWA het pand Catslaan 13 beschikbaar aan de Stichting Maatschappelijke Dienstverlening

Assen. De stichting kon hier ‘in afwachting van een definitieve voorziening’ vanuit de woning de begeleiding in de buurt verzorgen, melden de notulen van het SWA-bestuur.

Al snel was het Catshuis het buurthuis van de Dichtershof geworden. Egbert Blauw had er zijn eigen kantoortje, net als maatschappelijk werker Iebe Moes. Op woensdag en zaterdag pulde het Catshuis uit tijdens de kindermiddagen. Deze drukte werd alleen overtroffen op zaterdagen als de buurt zich fanatiek aan het bingspel overgaf.

2.3 Welzijnswerkers actief in de Dichtershof

Bij zijn afscheid in 1982 gaf de buurt Iebe Moes een plakboek met herinneringen aan de Dichtershof. Iemand schreef erin dat Iebe in de Dichtershof niet alleen veel ervaring opgedaan had in het werken met cliënten. In vele kleurtjes stond een groot aantal nevenactiviteiten genoteerd: actievoeren, werken met video, brieven schrijven, onderhandelen met de gemeente, feest vieren, deelnemen aan achtervolgingen, metselen, vergaderingen leiden, bier drinken, zaken doen met de brouwerij, flipperen, subsidies aanvragen, telefoneren, ruzies beslechten en voetballen.

Behalve maatschappelijk werker Iebe Moes waren ook opbouwwerker Cor Dam vanuit het plaatselijke opbouwwerkorgaan Welzijnsraad en sociaal-cultureel werker Anneke Haar actief in de Dichtershof. De laatste werkte bij Stichting Het Brandpunt en begeleidde de vrijwilligers van de kinderclubs, de

kinderkampen, de jongerenactiviteiten en de vrouwengroepen. Het waren nogal veel professionals, realiseert Anneke Haar zich achteraf: ‘Dan vergaderden we met het DB van de buurtvereniging - dat waren lange tijd Egbert Blauw, Jan Regtop en Cees Timmermans - plus Cor, Iebe en ik en vaak ook nog Jan Schuring als wijkagent.’

De jaren zeventig waren de gouden jaren van het welzijnswerk in Nederland. Vooral het toenmalige Kabinet-Den Uyl stak er veel geld in, overtuigd als men toen was van de maakbaarheid van de samenleving. Cor Dam van de Welzijnsraad haalde zelfs de landelijke pers toen hij op het hoogtepunt van de ruzie van de buurt met de Van der Woudes interviews met de betrokken families in de buurt op de kabel wilde zetten. Het was een mooie kans om mensen met elkaars meningen te confronteren die weigerden om rechtstreeks met elkaar te spreken, vertelde hij de journalisten. De kraakactie van het kastje van de centrale antenne-installatie was echter weinig succesvol. Veel verder dan flink wat sneeuw op de buis kwam deze eerste Asser lokale tv-uitzending niet.

Johan Hardholt liep eind jaren zeventig stage als maatschappelijk werker in de Dichtershof. ‘Een complete leerschool’ noemt hij het achteraf: ‘We waren geen pur sang individuele hulpverleners. Iebe en ik gaven op een gegeven ogenblik zelfs een soort cursus acceptgiro’s betalen in het Catshuis. Ook vulden we voor de halve Dichtershof de belastingpapieren in. Je werd er op straat over aangesproken: ‘Hardholt, kom je even de papieren

klaarmaken?’ Altijd was er eerst een kop koffie of een kop snert in de winter. Hardholt vervolgt: ‘We redeneerden niet: waar haal je als welzijnswerker het recht vandaan om je ermee te bemoeien? Het was eerder: waar haal je het recht vandaan om je er NIET mee te bemoeien!’

Regelmatig leidden de aanwezigheid van de welzijnswerkers en hun veronderstelde bemoeizucht met de buurtkwesties tot irritatie bij andere partijen. Zo liet SWA-directeur Ekke Faber zich in september 1977 in het gemeentelijk personeelsblad Informaat nogal laatdunkend uit over de Asser welzijnswerkers. ‘Maakt het welzijnswerk ons gelukkiger’, vroeg hij zich in het artikel af. In zijn ogen had het welzijnswerk bijvoorbeeld de besluitvorming in Assen-Oost op ontoelaatbare wijze vertraagd.

In Assen-Oost wilde de SWA vooroorlogse woningen vervangen door nieuwbouw. Daarbij vond ze een belangrijk deel van de buurt op haar weg. Faber vond dat de welzijnswerkers de mensen van Assen-Oost een ‘uitzichtloze stereotiepe stellingname’ hadden ingefluisterd. Gevolg was dat de woon-situatie van de mensen in de buurt van maand tot maand verslechterde: ‘En dan vraag je je af, wiens welzijn is eigenlijk met zulk optreden gediend?’

Alle wijkverenigingen schreven vlammende protestbrieven naar aanleiding van het artikel. Strijdbaar reageerde Egbert Blauw namens de Dichtershof: ‘Wij betuigen ons medeleven met de bewoners van Assen-Oost. We hopen dat ze door blijven vechten.’

Foto's uit het Catshuis (Jacob Catslaan 13) en buurthuis Het Brandpunt bij verschillende gelegenheden eind jaren zeventig. Op de foto's onder andere Egbert Blauw (foto rechtsonder), Anneke Haar (foto rechtsboven), Johan Hardholt (derde foto van links) en Iebe Moes (vierde foto van links op voorgrond).

2.4 Renovatie naoorlogse woningen op de agenda

Binnen de SWA was sinds de ophef over de renovatie van de vooroorlogse woningen intern al spoedig het gesprek over een kwaliteitsverbetering van de oudste complexen naoorlogse woningen op gang gekomen. Directe aanleiding was de behoeftepeiling van de Werkgroep Dichtershof in het voorjaar van 1976, die we eerder in dit hoofdstuk noemden.

Op 10 mei 1976 besloot de directie om een inventarisatie te laten maken van het naoorlogse woningbezit van de SWA 'waarin valt af te lezen welke gebreken aan bepaalde woningtypen kleven'. Als voorbeeld noemde men het feit dat in een aantal woningen in de Dichtershof nog steeds geen douche zat. In maart 1978 besloot de SWA in beginsel om de renovatie van de 1200 oudste naoorlogse woningen te gaan voorbereiden. Samen met de woningen in de Schildersbuurt kreeg de Dichtershof hierbij de hoogste prioriteit.

De Buurt- en Belangenvereniging Dichtershof stelde daarop een werkgroep Woonbelangen in die een enquête hield naar de kwaliteit van de woningen. De buurt werkte er massaal aan mee. In juni 1979 verscheen het Rapport Woononderzoek Dichtershof. In het voorwoord schreef de werkgroep: 'De Dichtershof heeft in Assen niet zo'n beste reputatie. We horen soms zelfs het woord a-socialen vallen. Als werkgroepleden vinden we dat niet zo verwonderlijk. Immers, als je jarenlang in zulke slechte omstandigheden moet leven, gaat je kritisch vermogen wel wat achteruit. We ontmoetten tijdens het enquêteren ook mensen die hun woning in eerste instantie

redelijk vonden. Bij navraag bleek dan echter dat ze zich in de loop van de jaren feitelijk aangepast hadden aan alle ongemakken. Het is dan ook dringend noodzakelijk dat de woningen gerenoveerd worden.' Bij de begrotingsbehandeling in november 1979 sprak de Asser raad zich expliciet uit voor renovatie van de woningen in de Dichtershof. Voor de meeste vooroorlogse woningen in Assen-Oost en Assen-Noord was het doek enkele maanden daarvoor definitief gevallen.

2.5 Buurt in opstand: Buurthuis Dichtershof móét

Ondertussen had in de Dichtershof niemand echt de kop meer bij de renovatieproblematiek. Nu ging het om een eigen buurthuis, de definitieve voorziening in de oude speeltuin die de woning Jacob Catslaan 13 moest vervangen. De Asser architect Jaap Kampinga had hiervoor een buitengewoon fraai ontwerp gemaakt. Ook een nogal kostbaar gebouw, zoals spoedig zou blijken. De buurt verdrong zich rond de forse maquette.

Het leek de goede kant op te gaan met het buurthuis van de Dichtershof. Al spoedig lag er een toezegging voor een bedrag van 240 duizend gulden in het kader van het Integraal Structuurplan Noorden des Lands (ISP). Om het financieel haalbaar te krijgen zouden werkloze buurtbewoners zelf meewerken aan de bouw. De buurt hoopte in maart 1978 met de bouw van start te kunnen gaan. Dan zou er wellicht hetzelfde jaar al een buurthuis kunnen staan.

Regelmatig schreven de plaatselijke kranten dat er niet

bepaald veel schot in de zaak zat. Meestal werd de gemeente als boosdoener aangewezen. De wethouder zou de plannen van architect Kampinga te duur vinden. Ook was men het op het gemeentehuis niet eens over de beheersvorm van het buurthuis. Wie wordt verantwoordelijk voor de besteding van de tonnen subsidie? Wie gaat toezicht houden op de bouw?

Pas eind 1979 kwam er schot in de zaak en in april 1980 werd de eerste schep in de grond gezet. Dat gebeurde door de buurt zelf, men was het wachten zat. De gemeente weigerde om voor een extra bedrag van 50 duizend gulden garant te staan en dat terwijl de ISP-toezegging zou aflopen als er niet voor oktober met de bouw begonnen was.

De plek waar het buurthuis moest komen, lag er in het voorjaar van 1978 nog woest en verlaten bij.

De Buurt- en Belangenvereniging gooide de kont tegen de krib en trad op dinsdag 3 juni 1980 uit protest terug om acties mogelijk te maken. ‘We raken onze geloofwaardigheid kwijt’, zei een bestuurslid in de krant. De ramen van het Catshuis werden dichtgeplakt met een lang bulletin met strijdbare taal en veel uitroeptekens. Het bestuur ging ‘ondergronds’ als Aktiekomit  Dichtershof. Die middag cirkelde er een reclamevliegtuigje boven de stad met de staart ‘Buurthuis Dichtershof moet’.

Op donderdag 5 juni vergaderde de raadscommissie over de kwestie, maar er werd geen beslissing genomen. Diezelfde avond nog stonden er twee sloopauto’s in de Dichtershof in brand. Zaterdag sloten bewoners de buurt met barricades af. Op dinsdag 10 juni stonden de versperringen zelfs op de Industrieweg. De ouders hadden hun kinderen thuis van school gehouden. De zaak stond duidelijk op scherp. De Mobiele Eenheid kon elk moment ingrijpen...

Overgaan tot ‘harde acties’ paste precies in het tijdsbeeld van juni 1980. Enkele weken daarvoor was de kroningsdag van koningin Beatrix op 30 april onder het motto ‘Geen woning, geen kroning’ in een veldslag in Amsterdam veranderd. Sociaal-cultureel werker Anneke Haar geeft dertig jaar na dato een hilarisch verslag van haar bemoeienissen met de acties in de Dichtershof: ‘Er heerste een broeierige sfeer. Letterlijk ook, want het was erg warm die dagen. Als ‘jong ding’ werd ik door collega’s Cor Dam en Iebe Moes uit de hoge hoed getoverd voor eenultieme poging om te voorkomen dat de zaak escaleerde. Dat gevoel hadden we echt.’ Ze vertelt: ‘Via een steegje vanaf de

Met een lang bulletin plakte het bestuur van de Buurt- en Belangenvereniging Dichtershof op 3 juni 1980 de ramen van het Catshuis dicht.

Op 7 juni 1980 sloot de buurt met barricades uit protest de Jacob Catslaan af.

Groningerstraat kon ik om de barricades aan het begin van de Catslaan heen. Aan de andere kant op de Industrieweg stond de ME in vol ornaat klaar. Het Aktiecomité vergaderde bij Jan Regtop thuis in de Staringstraat. Een kleine kamer vol met kerels en heel veel drank. Het schoot niet op. Ik hoorde me zeggen: 'Julie zetten nu alles op het spel. Als dit fout gaat...' Uiteindelijk gingen Egbert Blauw en Jan Regtop mee voor een gesprek met Henk Blaauwbroek in het kantoor van de SMDA. PvdA-raadslid Blaauwbroek had aangeboden om als vertrouwenspersoon voor het Aktiecomité op te treden in een poging om de zaak weer vlot te trekken. Op donderdag 12 juni spraken wethouder Kerkhof en het Aktiecomité voor het eerst weer rechtstreeks met elkaar. Staande de vergadering werd een bedrag van 27.500 gulden toegezegd. Samen met het ISP-geld was er nu 287.500 gulden beschikbaar. Daarvoor moest het lukken om het buurthuis van de grond te krijgen. De barricades werden opgeruimd en de rust keerde weer in de Dichtershof.

Hoe kijkt Iebe Moes achteraf tegen de gebeurtenissen aan? 'Ze hielpen een stempel op de buurt te drukken die de Dichtershof eigenlijk nooit kwijtgeraakt is. Dat de buurt steeds meer gestigmatiseerd werd, hadden ze voor een deel aan zichzelf te danken. Ze hielden in de Dichtershof van direct taalgebruik. Dus ga je hard schreeuwen als er iets aan de hand is. Er moest iets gebeuren, dus moest dat buurthuis er komen. Ze dachten er niet aan dat ze daarmee en passant ook het imago van de buurt naar beneden haalden. Zulke dingen waren onbespreekbaar in

die dagen.' Toenmalig collega Anneke Haar vult aan: 'Onze massale aanwezigheid als welzijnswerkers in de buurt destijds was eerder een bevestiging van de problemen dan een sleutel tot oplossingen. Op een gegeven moment was het buurthuis het punt waar iedereen zich op richtte. Ze wilden het zelf doen, maar ze hadden de gemeente, de subsidiegevers en ons nodig. Het buurthuis ging als een soort bliksemafleider fungeren.'

In de zomer van 1980 werd met de bouw van het buurthuis begonnen. Aanvankelijk was de zelfwerkzaamheid van de buurt groot, al snel kwam het op een paar vrijwilligers neer. Achteraf betwijfelen veel betrokkenen of het buurthuis er ooit gekomen zou zijn als de familie Blauw er geen erezaak van gemaakt had. In de loop van 1981 werd het buurthuis in gebruik genomen. Vlak voor zijn verjaardag overhandigde Sinterklaas wethouder Kerkhof de sleutel om de nieuwe accommodatie officieel te openen. Simon Kerkhof hield zijn openingstoespraak uiteraard op rijm.

De SMDA kon met een gerust hart de huur van Catslaan 13 opzeggen. Prompt ontving de stichting een nota van 2100 gulden van de SWA voor beschadigingen aan het pand. 'Iebe, graag z.s.m. informatie', schreef de directeur van de SMDA haastig bovenaan de brief. Zelfs de deurbel bleek vijf jaar sociaal werk in de Dichtershof niet te hebben overleefd.

Buurthuis de Dichtershof in aanbouw in het voorjaar van 1981.

DE DICHTERSHOF IN DE JAREN TACHTIG EN NEGENTIG

3 Probleemwijk de Dichtershof

In juli 1980 kregen de Stichting Woningbeheer en de gemeente Assen toestemming van het ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening om de Dichtershof te renoveren. Gemiddeld zou tussen de 50 duizend en 60 duizend gulden per woning beschikbaar komen om de huizen verantwoord te kunnen opknappen. Ook de woonomgeving zou meteen een goede beurt krijgen. Een maand eerder had de buurt haar nieuwe buurthuis al zeker gesteld, meldde het vorige hoofdstuk. Een projectgroep, waarin naast gemeente en SWA ook bewoners vertegenwoordigd waren, ging onder voorzitterschap van wethouder Henk de Roos welgemoed met de renovatie aan de slag. Het werd het eerste grote renovatieproject van naoorlogse woningen van de SWA.

3.1 Renovatie maakt de buurt weer als nieuw

Feitelijk zorgden de plannen van Architectenburo Haykens Jansma Kremer uit Groningen ervoor dat de bewoners van de Dichtershof een nieuw huis kregen. De renovatie gaf de woningen een ruimere woonkamer, een nieuwe keuken en een nieuwe badkamer. De huizen werden voorzien van centrale verwarming en de ramen kregen dubbelglas. Er kwam een nieuw behangetje in de kamers en de meeste plafonds werden vervangen. De huur ging weliswaar met zo'n 140 gulden per maand omhoog, maar daar stonden voor de meeste bewoners een huurgewenningsbijdrage en huursubsidie tegenover.

Het belangrijkste ongemak was dat de bewoners een aantal maanden hun huis uit moesten en tijdelijk in wisselwoningen werden ondergebracht.

In maart 1981 ging de renovatie daadwerkelijk van start met de 108 woningen aan de Bilderdijkstraat, de Staringstraat en de Huygensstraat. Reeds op 23 juni 1981 kon met enig feestvertoon de bewoners van Bilderdijkstraat 1 officieel de sleutel van hun nieuwe woning worden overhandigd. Het jaar daarop waren de 78 woningen aan de Jacob Catslaan en de Vondellaan aan de beurt. De buurt lag er weer als nieuw bij. Niets leek een mooie, nieuwe toekomst voor de Dichtershof in de weg te staan.

Op 23 juni 1981 werd de eerste gerenoveerde woning in de Dichtershof opgeleverd. Hoofdingenieur-directeur Volkshuisvesting in Drenthe ir. J. de Vries overhandigt de sleutel aan dhr. Errabi, de bewoner van Bilderdijkstraat 1.

3.2 De grote uittocht uit de Dichtershof

Van de 186 gezinnen in de Dichtershof keerden er uiteindelijk niet meer dan 60 terug in de eigen woning, terwijl 44 gezinnen ervoor kozen om zich elders in de Dichtershof in een andere gerenoveerde woning te vestigen. Maar liefst 84 gezinnen trokken bij de renovatie definitief uit de buurt weg. Relatief de meeste vertrekkende buurtbewoners kwamen uit woningen aan de Staringstraat en de Vondellaan.

Bij elkaar opgeteld bleef na de renovatie 55 procent van de mensen in de Dichtershof wonen. Kijken we puur naar de terugkeer naar de eigen woning, dan keerde uiteindelijk slechts 32 procent terug. Zo'n 45 procent koos voor een woning elders. Erg populair bij de vertrekkers waren de nieuwe SWA-woningen in de Ruitrakker en omgeving in de nieuwe wijk Peelo. Ook waren er nogal wat verhuizingen naar bejaardenwoningen op verschillende locaties in de stad.

Het lijken opvallende vertrekpercentages, maar in feite zijn ze in lijn met terugkeervervingen bij renovatieprojecten elders in het land. Bij zo'n renovatie zag een flink aantal mensen de kans schoon om een mooi nieuw huis elders te betrekken. Zo'n kans grepen ze met beide handen aan. Feitelijk heeft de renovatie het tegendeel bewerkstelligd van waar de ingreep voor bedoeld was: namelijk het wonen in de buurt aantrekkelijk te houden voor de eigen mensen.

De cijfers illustreren hoe de Dichtershof in de loop van de jaren tachtig zijn oorspronkelijke karakter van volksbuurt kon

verliezen en overspoeld werd door mensen van elders. Maatschappelijk werker Johan Hardholt maakte die ontwikkeling van nabij mee: 'Soms leek het erop alsof er mensen in de Dichtershof gedumpt werden. Het was geen bewust beleid of zo. Zo werkte het huurprijsmechanisme nou eenmaal. Mensen met de laagste inkomens komen in de goedkoopste woningen. Je zag de eerste Turkse en Marokkaanse gezinnen naar de buurt verhuizen. Morakkanen, zeiden ze in de Dichtershof.'

In 1985 kwam aan de overkant van de Catslaan een opvang voor Tamil-vluchtelingen. Op oudjaaraavond 1986 was een kerstboombrandje op de hoek aanleiding voor een enorme vechtpartij. Het was geen racisme, het ging om 'onze meisjes', vertelde een jongen uit de Dichtershof aan de verzamelde journalisten. Het was de laatste keer dat de Dichtershof landelijk het nieuws haalde.

Veel bekende gezichten verdwenen begin jaren tachtig uit de buurt. Toen Egbert Blauw uit de Dichtershof verhuisde, realiseerden velen zich dat de oude Dichtershof aan het verdwijnen was. In de ogen van Blauw en zijn medestrijders van het eerste uur was de tijd gekomen dat de jongeren het stokje van hen overnamen. Niemand stond te trappelen.

Sociaal-cultureel werker Anneke Haar vroeg zich achteraf wel eens af: 'Wat zou er feitelijk mis gegaan zijn als we gewoon in het Catshuis gebleven waren. Dat had de maat van de buurt. Het buurthuis was in mijn ogen altijd te groot geweest voor de Dichtershof. Het groeide hen op een gegeven moment echt boven het hoofd. De buurt moest het buurthuis bijvoorbeeld

Feest in het buurthuis in de Dichtershof, midden jaren tachtig.

zelf schoonhouden. Een afspraak die niet reëel bleek. Het werd er steeds viezer en er waren steeds minder activiteiten.’ De zaaltjes van het buurthuis stonden steeds vaker leeg. Alleen de bar werd ’s avonds nog druk bezocht door een kleine groep stamgasten die voor een belangrijk deel allang niet meer uit de buurt kwamen. Regelmatig rinkelde de gokkast.

De Dichtershof werd steeds meer een geïsoleerd bolwerk, terzijde van de doorgaande weg. Een plek waar je niet naartoe ging, tenzij je erheen moest. Vicevoorzitter Gerrit Eerland van de Raad van Commissarissen van Actium was begin jaren tachtig gemeenteraadslid voor de Partij van de Arbeid: ‘Ik herinner me uit die tijd vooral de teleurstelling over de gang van zaken in de Dichtershof. De buurt was net voor een paar miljoen gulden opgeknapt. Moest je nou 'ns zien... Hebben we het daar allemaal voor gedaan, zeiden we tegen elkaar. Achteraf hebben we ervan geleerd dat je met technische maatregelen geen sociale structuren verandert.’

Bert Huizing, manager Onderhoud van Actium en daarvoor vele jaren hoofd Bewonerszaken bij de SWA, maakt de balans op van de renovatie van de buurt begin jaren tachtig: ‘De renovatie heeft de gemeenschap en ons als corporatie veel geld gekost. Veel te veel geld, zeg je met de nodige wijsheid achteraf. In principe bouwen we dit soort huizen voor een periode van 50 jaar. Na 25 jaar is zo’n woning aan een grote beurt toe en daarna kun je hem nog een keer 25 jaar verhuren. Die tweede 25 jaar is in de Dichtershof behoorlijk de mist in gegaan. Technisch gezien is de renovatie volgens plan verlopen, maar

achteraf beschouwd hebben we veel te veel een technische oplossing voor een sociaal probleem gezocht. In sociale zin ging de buurt ons steeds meer ontglippen.’

3.3 Achteruitgang buurt dwingt tot actie

Wilma Termohlen kwam in 1985 naar de Dichtershof. Haar man Johan woonde er toen al. Ze vertelt: ‘De slechte naam van de buurt was zelfs tot Stadskanaal, waar ik vandaan kom, doorgedrongen. Een oom waarschuwde me voor de buurt, maar voor mijn gevoel was die in de eerste jaren het tegendeel eerder waar. Het was toen echt nog een buurtje op zich waar je bij elkaar in en uit liep. Voor mij voelde het als een warm bad.’

Lang bleef dat echter niet zo. ‘Op een gegeven moment zag je de buurt snel achteruit gaan’, vertelt Wilma Termohlen. ‘Er gebeurden plotseling dingen waarvan je dacht: dat kan toch niet. De buurt werd overspoeld door junks, criminelen en zwervers. Andere nieuwkomers waren binnen de kortste keren weer vertrokken. In Veenhuizen ging het verhaal dat je in Assen in de Dichtershof direct een huis had. Het ging van kwaad tot erger. We stonden erbij en keken er naar. En wij werden erop aangekeken. Dat er in de Dichtershof ook nette mensen woonden, wilden ze elders in de stad niet weten.’

In de loop van de jaren negentig was er steeds meer sprake van een concentratie van huurders met problemen in de woningen van de Dichtershof. Het zorgde in de stad voor een stemming

van ‘Als je in de Dichtershof woont, dan heb je het er vast naar gemaakt.’

De SWA zat steeds meer met de buurt in haar maag. Bert Huizing was toen als hoofd Bewonerszaken direct bij de zaak betrokken: ‘Het was bij ons een kwestie van pappen en nathouden geworden. De feitelijke controle over onze woningen raakten we op een gegeven moment zelfs steeds meer kwijt. Van sommige huizen wisten we nauwelijks wie er op dat moment woonden. Bewoners regelden dat onderling, daar kwamen ze niet meer voor naar kantoor toe.’

De leegstand in de Dichtershof werd steeds nijpender. Huizing herinnert zich: ‘Begin 1996 stonden er 25 woningen in de buurt leeg. Daar konden we feitelijk geen huurders voor vinden. Wie wilde er in de Dichtershof wonen?’

De gemeente had zich op dat moment al min of meer uit de Dichtershof teruggetrokken. Het buurthuis werd voor een symbolisch bedrag overgedaan aan een aantal buurtbewoners en hun Stichting Het Centrum. Toen Gert Joosten in 1995 wijkagent in de Dichtershof werd, ging zelfs de politie met een grote boog om de buurt heen. Als er iemand opgehaald moest worden, werd er een compleet arrestatieteam opgetuigd om de rest van de buurt onder controle te houden.

Joosten stortte zich met veel betrokkenheid en doorzettingsvermogen op zijn nieuwe werkgebied. Hij vertelt: ‘Gezag herstel je niet met zware repressie. Het gaat er niet om dat mensen bang voor je zijn. Je moet ervoor zorgen dat ze je respecteren. Ik ben de Dichtershof binnengekomen met een houding van: ik

belazer jou niet en ik hou me aan mijn woord en dat verwacht ik ook van jou. En als het uiteindelijk niet goedschiks gaat, dan maar kwaadschiks.’

3.4 Integrale aanpak via Begeleidingscommissie Dichtershof

Eind 1995 werd opbouwwerker Cor Rondhout door de gemeente Assen gevraagd om onderzoek te doen naar de problemen in de Dichtershof en met aanbevelingen te komen. Zijn rapport verscheen eind januari 1996 en was één lange lijst knelpunten. De buurt was sterk vervuild. Veel huizen en tuinen maakten een verwaarloosde indruk. Zwervers hadden zich schuurtjes van leegstaande woningen toegeëigend. Er was sprake van drugshandel op grote schaal waar ook de scholen in de buurt hinder van ondervonden. Prostitutie zorgde voor overlast, onder andere door druk avondlijk verkeer in en rond de buurt. In het buurthuis vonden geen kinderactiviteiten meer plaats. Het was een kroeg geworden waar een klein groepje de dienst uitmaakte. In het buurthuis werden regelmatig gestolen spullen verhandeld. Het bestuur van de stichting bleek een schuld te hebben van 25 duizend gulden.

Cor Rondhout: ‘Mijn belangrijkste aanbeveling was om de problemen samen met de buurtbewoners aan te pakken. Ik pleitte in het rapport voor een integrale aanpak door de betrokken instanties - SWA, politie, gemeente en opbouwwerk - ter onder-

steuning van de bewoners. Alleen dan laat je niets liggen en kun je problemen structureel aanpakken.’

Vrij snel na het verschijnen van de bevindingen van Rondhout vonden de vier partijen elkaar in de Begeleidingscommissie Dichtershof. Eerste doel was om de problemen weer beheersbaar te krijgen. Roel Buursma zat namens de gemeente in het team: ‘Het klikte meteen, we konden met elkaar lezen en schrijven. We wisten in de eigen organisaties de nodige ruimte te claimen. Dat moet je ook wel als je als team in zulke extreme omstandigheden moet werken.’ Gert Joosten vult aan: ‘Dan móét je wel creatief met de regels omspringen en moet je wel eens iets doen wat eigenlijk niet echt kan. Soms moet je misschien zelfs wel even de andere kant opkijken.’

Het waren de jaren van het kabinet Lubbers-Kok en Paars-1. De jaren dat de sociale vernieuwing opgeld deed als methode om hardnekkige sociale achterstanden aan te pakken. Alles draaide om samenwerking tussen alle betrokkenen en een integrale aanpak. In het verleden ging het om het ondersteunen van buurten en buurtbewoners. Nu draaide het veel meer om het herstellen van het buurtgevoel en het werken aan meer sociale samenhang. Overal in het land vielen wijken en buurten in snel tempo uiteen in individuen die niets met hun omgeving hadden.

De kleine Asser Dichtershof was daar in de jaren negentig in alle opzichten een goed voorbeeld van. Net zoals overigens de Dichtershof in de jaren zeventig ook een voorbeeld geweest was van een volksbuurt die met steun van het welzijnswerk met kracht voor zijn belangen op kwam en een eigen voorziening in

de vorm van een buurthuis eiste. Het verschil tussen de jaren zeventig en negentig was in de Dichtershof het verschil tussen een volkswijk en een probleemwijk. Vervolgens loopt er een rechtstreekse lijn van de sociale vernieuwing van Lubbers-Kok naar de ‘prachtwijken’, de Vogelaarwijken van het kabinet Balkenende-Bos.

De veranderende positie en verantwoordelijkheid van woningcorporaties vallen goed af te lezen aan de verschillen in de Dichtershof tussen de jaren zeventig en de jaren negentig. Om te beginnen veranderde de positie van woningcorporaties zelf. In de loop van de tijd verzelfstandigden ze steeds verder. De SWA was in de jaren zeventig voornamelijk nog een ‘sociale-woningbouwmachine’ die doorgaans keurig onder de vleugels van de gemeentelijke overheid opereerde. Twintig jaar later was de corporatie een zelfstandige organisatie geworden die niet langer afhankelijk was van overheidssubsidies en verondersteld werd financieel de eigen broek te kunnen ophouden.

Tijdens de spraakmakende gebeurtenissen in de Dichtershof in de jaren zeventig verscheen de SWA feitelijk alleen ten tonele als het om het huisvesten van een ‘probleemgezin’ ging en of als er tijdelijk een buurthuis in een woning aan de Jacob Catslaan onderdak moest vinden. Halverwege de jaren negentig draaide de SWA volledig mee in de Begeleidingscommissie Dichtershof. Klaas Stol was toen SWA-directeur, tegenwoordig is hij directeur-bestuurder van Actium. Hij schetst de veranderingen als volgt: ‘Vroeger verhuurden we huizen. Toen vonden we diep in ons hart dat de huurders het een eer moesten vinden dat ze in een woning van ons móchten wonen. De huurders werden

klanten. Ze werden volwaardige gesprekspartners. Wij als corporatie moesten voortaan ons uiterste best doen om ons woningaanbod op de vraag van onze klanten af te stemmen.' Stol vervolgt: 'Tegelijkertijd is onze verantwoordelijkheid breder geworden. Klanten verwachten niet alleen dat we ze een goed huis leveren, ze verwachten ook dat we voor een goede woonomgeving zorgen. Als er iets aan de buurt mankeert, verwacht men van ons dat we daar als corporatie wat aan doen.'

3.5 De Dichtershof leeft weer op

Voorzichtig kwamen de eerste initiatieven op gang in de Dichtershof. Een van de mensen van het eerste uur was Wilma Termohlen. Op een gegeven moment werd de rommel en rotzooi in de Dichtershof Wilma te veel: 'Wij als jonge moeders wilden een veilig speelveldje voor de kinderen. Rond het buurthuis was vroeger toch altijd een speeltuin? De familie die de dienst uitmaakte in het buurthuis, voelde er helemaal niks voor. We hadden er niets te zoeken, vonden ze. Uiteindelijk hebben we in het voorjaar van 1996 aan de overkant van de Catslaan een stukje braakliggende grond met gras ingezaaid. Er kwam een grote tractorband te liggen en de kinderen hadden een prachtige zandbak!'

Plotseling ging het allemaal heel snel in 1996. Via een nieuwe Stichting Sociaal en Cultureel Werk Dichtershof gaf de gemeente de Dichtershof zijn buurthuis terug. Dezelfde zomer

nog werd de oude speeltuin aangepakt. De SWA stelde verf en ander materiaal beschikbaar.

Wilma Termohlen vertelt: 'Steeds meer mensen deden mee in het buurthuis. We hadden nooit gebrek aan vrijwilligers. In het buurthuis kwamen kinderclubs, een jeugdsoos, biljarten, darten, tafeltennis. Elke zaterdagavond was het feest. We organiseerden nieuwjaarsvisites, eieren zoeken, vakantiecampen.'

Regelmatig kwam de Dichtershof voortaan ook weer eens positief in de krant. Eind oktober berichtte de Drentse en Asser

Courant onder de kop ‘Dichtershof maakt schoon schip’ over een geslaagde ‘opsnoeidag’ om de rommel in de buurt op te ruimen. Begin december landde Sinterklaas per helikopter naast de buurt. Een hele stoet kinderen vergezelde hem de buurt in. Een enkele oudgediende herkende in de gelaatstreken van de goedheilig man voormalig wijkagent Jan Schuring. Voor zijn opvolger Gert Joosten was het een van de mooiste momenten uit die tijd: ‘We hadden met z’n allen vreselijk ons best gedaan om de negatieve spiraal te doorbreken. Er was een

Zomeractiviteiten van de Stichting Sociaal en Cultureel Werk Dichtershof en werkzaamheden tijdens de eerste ‘opsnoeidag’ in 1996.

paar duizend gulden sponsorgeld voor het Sinterklaasfeest om d’r wat moois van te maken. Dat lukte. Zo veel mensen op de been, zo veel positieve belangstelling voor de Dichtershof. Dat hadden de mensen in de buurt in een half jaar tijd maar mooi met z’n allen weten te bereiken.’

Ter afsluiting van het succesvolle jaar 1996 was een drukbezocht oudejaarsfeest in het buurthuis. Cor Rondhout vertelt erover: ‘We wisten geld voor ons oudejaarsfeest bij de gemeente los te peuteren toen we ze voorgerekend hadden welke schade

Troosteloze beelden van de Dichtershof, de laatste dagen vlak voor de sloop.

de voorgaande jaren in de buurt was aangericht en waar de gemeente toen voor op moest draaien. De schade in de buurt was die Oudejaarsnacht niet groter dan een paar tientjes voor een gebroken ruit. En daar kon niemand wat aan doen.’

Alles leek de Dichtershof mee te zitten. De buurt was hard op weg een ‘normale’ buurt te worden, voor zover de Dichtershof althans ooit ‘normaal’ geweest was. Als er nieuwe mensen in de buurt kwamen te wonen, hadden de vrijwilligers van het bewonersoverleg ervoor gezorgd dat alles om het huis opgeruimd was, zodat ze ‘schoon’ konden beginnen.

Wilma Termohlen over die periode: ‘Een tijdje waren we een soort voorbeeldbuurtje. Burgemeester Van As nam haar gasten mee voor een kopje koffie in het buurthuis. Ook commissaris Van den Berg, de hoogste politiebaas van Drenthe, hebben we uitgebreid in de buurt ontvangen. Het leek allemaal te lukken. Ik heb heel veel goede herinneringen aan die tijd.’

3.6 Leegstand in de buurt steeds groter

Alle goede bedoelingen ten spijt werd het probleem van de leegstand in de Dichtershof steeds groter. Deels was dit rechtstreeks het gevolg van een restrictief toelatingsbeleid om de drugshandel uit de buurt te weren. Steeds duidelijker zichtbaar werd in de buurt dat steeds meer woningen langere tijd onbewoond bleven. Eind 2000 stonden maar liefst 57 van de 186 woningen leeg. Een aantal ervan stond toen al meer dan twee jaar leeg. Daar kon geen ‘opsnoeidag’ tegenop. Ondanks alle goede bedoelingen leek de verpaupering van de

buurt uiteindelijk niet te stoppen. De activiteiten in het buurthuis bleven onverminderd drukbezocht, maar hoeveel bezoekers woonden zelf nog in de Dichtershof? Ook de actieve kern buurtgenoten viel langzaam uit elkaar. Velen van hen hadden verhuisplannen, velen verhuisden naar elders. Uit een enquête uit 2000 bleek dat zo'n 60 procent van de buurtbewoners korter dan vijf jaar in de Dichtershof woonde. De meesten waren op doorreis...

Mensen als Gert Joosten en Cor Rondhout zagen de problemen al enige tijd aankomen. Joosten herinnert zich: 'De problematiek in de Dichtershof was in de ogen van de overheid beheersbaar geworden, maar daarmee was de slag nog niet gewonnen. We zagen dat de aandacht van de beleidsmakers snel aan het afnemen was. Regelmatig waarschuwden we: Jongens denk nou niet dat je het gemaakt hebt. Dan kun je het straks helemaal wel schudden.'

Cor Rondhout over de situatie in de Dichtershof rond het jaar 2000: 'Ik hou het erop dat we er met z'n allen uiteindelijk niet in geslaagd zijn om de beeldvorming op een structurele manier in positieve richting bij te sturen. Alles wat er in de Dichtershof gebeurde, bleef heel erg aan de oppervlakte. Het laagje 'goed nieuws' bleef steeds flinterdun. Zodra de extra aandacht begon weg te ebbem, was het zo weer gebeurd met de Dichtershof.'

DE DICHTERSHOF IN DE JAREN NUL

4 Nieuwbouwwijk de Dichtershof (2)

Op 14 februari 2000 stuurde een groep bewoners van de Dichtershof een brief naar de Stichting Woningbeheer Assen met klachten over de woonomgeving en suggesties om de buurt leefbaar te maken. Zo kon het niet langer, er moest snel iets gebeuren... De brief was voor de SWA-directie aanleiding om het bureau KAW uit Groningen in te schakelen. Als extern adviseur kreeg het bureau de opdracht om samen met de buurt een probleemanalyse te maken en met plannen voor de toekomst te komen. KAW was een architecten- en adviesbureau dat veel ervaring had met vernieuwingsprocessen. Het zou de laatste kans voor de Dichtershof zijn. Een Werkgroep Dichtershof ging aan de slag. In de groep waren niet alleen de SWA en de gemeente Assen vertegenwoordigd, maar ook een aantal buurtbewoners, het opbouwwerk en de politie.

4.1 De grote vraag: renoveren of slopen

Toen architect Silvana Kok van KAW voor het eerst door de Dichtershof liep, had ze meteen het idee dat er meer openheid in de wijk moest komen. Ze vertelt: ‘De Dichtershof bleek een soort eilandje. Dat zat daar niet goed, dat voelde je meteen. De buurt lag ingeklemd tussen het Kanaal en drie doorgaande wegen. Een wereldje op zich waar je letterlijk en figuurlijk omheen kon. Het eerste dat we bedachten, was dat je als ‘voorbijganger’ meer zicht de wijk in moest krijgen. Je moest met eigen ogen kunnen zien dat de Dichtershof niets te verbergen had.’

Haar collega Dik Breunis zat als projectleider in de Werkgroep Dichtershof. Hij was bij de meeste gesprekken met de bewoners aanwezig. Breunis vertelt: ‘Al snel kwamen de gesprekken erop uit om een stuk van de Vondellaan af te breken en ook een paar blokken in de Staringstraat en de Bilderdijkstraat. We kwamen op het idee om zichtlijnen vanaf de Industrieweg te maken. Dan kon je dwars door de wijk heen kijken.’

De eerste plannen van de werkgroep kwamen neer op het afbreken van 120 woningen, de bouw van 100 nieuwe huizen en het renoveren van de 66 resterende woningen. De oude woningen zouden grotere kamers krijgen door een forse erker

aan de voorkant of een uitbouw achter, een nieuwe keuken, nieuwe badkamer, goede isolatie enzovoort. Nauwelijks twintig jaar na de vorige operatie beloofde het weer een flinke renovatie te worden. Een ingreep bovendien die een fikse huurverhoging met zich mee zou brengen.

Dik Breunis herinnert zich dat de bewoners in de Werkgroep Dichtershof af en toe bedenkelijk gingen kijken: 'Ik merkte de eerste twijfels bij de bewonersvertegenwoordigers. Iedereen voelde het aan zijn of haar water: de verhouding tussen de woningkwaliteit en de nieuwe huurprijs zat duidelijk niet goed. Wat je ook deed, de oude woningen zouden oude woningen blijven en het verschil in huurprijs tussen een gerenoveerde woning en een nieuwe woning was feitelijk te klein.' Voorlopig echter zette iedereen in op het plan met gedeeltelijke sloop, nieuwbouw en renovatie. Een drukbezochte inloopavond in het SWA-gebouw op 30 oktober bevestigde de positieve ontwikkelingen. Drie van de vijf bezoekers liet noteren de plannen helemaal te zien zitten. Leek er een definitieve oplossing in zicht? 'De raadsleden struikelden tijdens een vergadering van de raadscommissie Ruimtelijke ordening bijkans over elkaar om de betrokken partijen te complimenteren', schreef de Drentse en Asser Courant van 7 december 2000.

Maar hoe reëel waren die veel bejubelde plannen? Gerrit Eerland was op dat moment wethouder van Volkshuisvesting. Zelf had hij al snel bedenkingen: 'Natuurlijk, de voorstellen leken aantrekkelijk. Wie kon er nou op tegen zijn om de Dichtershof een nieuwe kans te gunnen? Op een dag kwamen Gert Joosten

en Cor Rondhout bij me langs. Ze zeiden: 'Gerrit, je moet 'ns mee komen'. Ze hebben me een middag lang de hele Dichtershof van voren naar achteren en van achteren naar voren laten zien. Na afloop wist ik het zeker: Dit kan niet, zo'n renovatie wordt nooit wat, de zaak moet plat.'

Precies dezelfde twijfels waren op dat moment ook bij de SWA post aan het vatten. SWA-directeur Klaas Stol herinnert zich: 'Hoe concreter de plannen werden, hoe meer het ons duidelijk werd dat we niet nóg een keer aan een renovatie zouden moeten beginnen. De bouwkundigen in eigen huis waren van het begin af sceptisch over de prijs-kwaliteitsverhouding van de opgeknapte woningen geweest. Konden we de kaart van de renovatie blijven spelen? Waren we elkaar voor de gek aan het houden? Op een gegeven moment zeiden we in dit huis tegen elkaar dat het feitelijk het allerbeste was als de hele buurt plat zou gaan en we met een schone lei zouden kunnen beginnen. Maar - zeiden we er meteen bij - de bewoners moeten daar ook zelf voor kiezen. En de vraag was hoe zij zouden reageren.'

Aanvankelijk had Roel Buursma, die als projectleider vanuit de gemeente bij de Werkgroep Dichtershof betrokken was, over de afloop daarvan zo zijn twijfels. 'Sterker nog', vertelt hij, 'eigenlijk durfde niemand over afbraak van de buurt te beginnen. Ze zullen ons afschieten, dachten we. Maar toen puntje bij paaltje kwam...'

Dik Breunis en zijn KAW-collega's besloten de mensen van de Dichtershof op de man af de vraag voor te leggen of ze persoonlijk belangstelling voor een gerenoveerde woning had-

den. ‘We hebben individuele gesprekken in de huiskamer gehad met vrijwel alle bewoners’, vertelt Breunis, ‘Na de eerste week van één-op-één gesprekken wisten we het eigenlijk al zeker: niemand in de Dichtershof wilde de renovatie écht. Vanuit de collectiviteit in het buurthuis werd om het hardst geroepen om renovatie. Onder vier ogen in de eigen huiskamer durfden ze voor hun eigen belangen op te komen. Minstens vier van de vijf mensen waar we kwamen, kozen zonder te aarzelen voor afbraak en vervangende huisvesting.’

Breunis vergelijkt het proces met judo: ‘Als begeleiders hebben we meebewogen met de wensen van de bewoners. Vergelijk het met judo: meegaan, meegaan, meegaan en dan ineens toeslaan. En dat met de beste bedoelingen natuurlijk.’

4.2 De oude Dichtershof verdwijnt

Begin voorjaar 2001 schreef de SWA een brief naar de bewoners waarin stond dat renovatie onvoldoende steun in de buurt leek te ontmoeten. Het was niets meer of minder dan een eufemisme.

Opbouwwerker Cor Rondhout verbaasde zich niet echt over de uitslag: ‘Er waren een heleboel mensen die in alle eerlijkheid zeiden dat ze niet terug wilden. We pakken de verhuisvergoeding met beide handen aan en verhuizen naar een betere buurt.’ Hij vervolgt: ‘Het is het verhaal van het mandje vol krabben. Als jij als eigenwijze krab het lef hebt om uit het mandje te klimmen, dan trekken de andere krabben je aan je poten weer

naar beneden. Ze lijken te willen zeggen: Doe maar gewoon, zulke dingen zijn we hier niet gewend. Maar er bleken in de Dichtershof geen krabben meer in het mandje te zitten die je beletten te ontsnappen.’ Vroeger was die sociale druk in de buurt wellicht sterk genoeg geweest. Zo’n 25 jaar daarvoor, toen de Dichtershof nog een volksbuurt was. Dat was de buurt allang niet meer.

Toen de kogel eenmaal door de kerk was, ging het snel. Reeds in februari 2001 werd in het middendeel van de buurt het eerste blok woningen in de Staringstraat afgebroken. In juni nam de SWA formeel het besluit om de hele Dichtershof af te breken. Er werd gekozen voor gefaseerde sloop. Zodra een blok woningen leeg stond, kwamen de slopers in actie. Zo kon worden voorkomen dat dichtgetimmerde woningen in brand gestoken werden. In augustus 2003 werd het laatste blok woningen gesloopt.

In zo’n tweeënhalf jaar heeft de SWA vervangende woonruimte moeten vinden voor de bewoners van de Dichtershof. Bert Huizing vertelt over deze operatie: ‘We hebben gekozen voor individuele begeleiding van de bewoners bij het zoeken van een nieuwe woning. Wat we met alle macht hebben proberen te voorkomen is dat we problematiek van de Dichtershof naar andere wijken zouden overzetten. Dat is zonder meer gelukt, kun je achteraf constateren.’

Van de 186 woningen van de Dichtershof waren er op het moment waarop tot afbraak besloten werd nog 129 bewoond. De bewoners van 109 woningen verhuisden naar een andere

Bert Huizing, manager Wonen van de SWA, maakte in augustus 2003 een begin met de sloop van het laatste blok huizen in de Dichtershof.

SWA-woning. Ruim de helft van hen bleef in de buurt van de Dichtershof in Assen-Noord en het Noorderpark wonen. Van de overige 20 woningen verhuisden de bewoners op eigen initiatief zonder tussenkomst van de corporatie naar elders.

Op een zaterdagavond in juni 2002 sloot ook het buurthuis definitief zijn deuren. Wilma Termohlen vertelt erover: ‘Een tijdje dachten we dat het buurthuis misschien in de nieuwe Dichtershof zou kunnen blijven staan, maar dat bleek al snel een gepasseerd station. Toen hebben we met z’n allen de stichting opgedoekt. Van ons laatste geld hebben we in 2003 het laatste kinderkamp in Gieterveen georganiseerd. De kinderen kregen een vakantie om nooit te vergeten!’
Achteraf bedacht Wilma: ‘Op een gegeven moment was er geen houden meer aan in de Dichtershof. Ik denk dat het maar beter geweest is zo. Van mij had de Dichtershof er nog mogen staan, hoor. Maar feitelijk was ‘onze’ Dichtershof allang verdwenen toen de buurt gesloopt werd.’

4.3 Ontwerpfilosofie nieuwe Dichtershof

Silvana Kok van KAW mocht doorgaan met haar plannen: ‘Als ontwerpers hebben we van de SWA steeds alle vrijheid gekregen, zowel in de stedenbouwkundige fase als later toen we concreet de woningen tekenden. De SWA wilde een menging van grondgebonden woningen in de sociale huursfeer en appartementen. Een verhouding in de richting van 70 procent

huur en 30 procent koop stond van het begin af vast. Precies het tegenovergestelde van wat doorgaans gebruikelijk is, zeker op een locatie die tegen het centrum aan ligt. Voor ons was dat de échte uitdaging: relatief goedkope huurwoningen van een goede kwaliteit maken plus een hoog ambitieniveau bij het ontwerpen van de openbare ruimte zien waar te maken.’

Silvana Kok over die uitdaging: ‘We hoefden niet te tekenen op basis van een bestemmingsplan. Dankzij de samenwerking van de gemeente en de SWA zouden onze ideeën later de basis van het bestemmingsplan worden. De zichtlijnen die we al in ons renovatieplan hadden zitten, bevielen iedereen later nog steeds zo goed dat ze in de plannen zijn blijven staan nadat besloten was om de hele Dichtershof af te breken. De lay-out met de zichtlijnen leverde een aantal koppen van de bouwblokken aan de Industrieweg op. Hier hebben we in ons ontwerp aansluiting gezocht bij de hoogbouw van het Nassacollege en Cicero, aan weerszijden van de Dichtershof. Gevolg is dat de buurt van west naar oost van laagbouw - aansluitend bij de bebouwing langs de Groningerstraat - naar de hoogbouw aan de kant van de Industrieweg loopt.’
Dezelfde twee principes - zichtrelaties met de omgeving en oplopende bouwmassa's - kwamen ook in de uitgangspunten van het Bestemmingsplan Dichtershof te staan dat in 2005 vastgesteld werd.

Na de stedenbouwkundige fase werden de ontwerpen van de woningen uitgewerkt. Ook dit deel van het proces nam Silvana Kok voor haar rekening: ‘Af en toe bekreep me de angst dat het

Architectuurimpressies van de nieuwe Dichtershof waar in de hele wijk consequent drie materialen gebruikt werden: oranje geschakeerd metselwerk, bruin-zwart metselwerk en koperkleurige trespa-plaat.

een beetje teveel van het goede werd, vooral in de ontwerpfasen van de woningen. Zou het bijvoorbeeld niet teveel eenheidsworst worden?’

Enthousiast vertelt ze over de filosofie achter de vormgeving van de woningen: ‘Ik zocht naar het spanningsveld tussen collectiviteit en individualiteit. Ik heb consequent met drie materialen gewerkt die ik vervolgens steeds verschillend in de gevels ben gaan toepassen: oranje geschakeerd metselwerk, bruin-zwart metselwerk en koperkleurige trespa-plaat. Mijn inspiratie waren de stukken van Bruch voor een trio van altviool, klarinet en piano. Drie instrumenten die heel mooi bij elkaar passen en elkaar moeiteloos afwisselen. Zo heb ik ook mijn drie materialen steeds afgewisseld.’

Bij het ontwerpen van de woningen ging Silvana Kok uit van straatgevels als één geheel: ‘Had je de gevel op papier, dan kon je de drie gevelmaterialen inzetten om de woningen of groepjes woningen te benadrukken: het collectieve versus het individuele. Als je in de Dichtershof loopt, zul je ook zien dat de noord- en zuidgevels elkaars tegenpolen zijn.’

‘Onze vrijheid hebben we zo goed mogelijk uitgebuit. Alle woonkamers zitten aan de straatkant. We hebben voortuintjes van 2,5 meter gemaakt en 14 meter tuin achter. Zonder op te scheppen zou ik willen zeggen dat de eengezinswoningen in de Dichtershof de ideale rijtjeshuisplattegrond gekregen hebben.’

4.4 Eerste paal nieuwe Dichtershof

Toen SWA en gemeente besloten hadden een compleet nieuwe Dichtershof te bouwen, liep het project van meet af als een trein. Klaas Stol: ‘Alle neuzen stonden van het begin af vrijwel steeds dezelfde kant op.’

Roel Buursma die als gemeentelijk projectleider optrad, zegt er achteraf over: ‘We hebben samen naar mogelijkheden gezocht om de problemen aan te pakken. We hebben samen plannen gemaakt. Die plannen hebben we samen uitgevoerd zonder elders het handje op te hoeven houden.’

In de loop van 2003 kregen de plannen voor de nieuwe Dichtershof steeds vastere vorm. De buurt werd zelfs nog met ongeveer een hectare uitgebreid met het terrein van de voormalige betonfabriek van Haack tussen de Jacob Catslaan en het Kanaal. Vlak na de bouw van de ‘eerste’ Dichtershof was er in 1958 al sprake van geweest om het terrein bij de buurt te trekken. Dat ging destijds niet door omdat Haack dan op kosten van de gemeente naar het industrieterrein verplaatst zou moeten worden. Sommige problemen lossen zichzelf op, als je de tijd hebt. Vlak voor eind 2003 de definitieve plannen voor de Dichtershof gepresenteerd konden worden, dreigde er even een kink in de kabel te komen. Onderwijswethouder Piek kwam in oktober plotseling met het idee om het Gomarus College naast het zojuist geopende Cicero-gebouw op de Haack-locatie te huisvesten. Er waren problemen met de oude locatie van Gomarus aan de Groen van Prinstererlaan.

Onder toezien oog van SWA-directeur Klaas Stol sloeg wethouder Henk van Hoof op 5 november 2005 de eerste paal van de nieuwe Dichterhof.

De SWA was bepaald niet gelukkig met wat binnenskamers omschreven werd als het ‘hiphop-beleid’ van Piek.

Vijf maanden daarvoor had de gemeente immers de locatie zelf aan de SWA aangeboden. De plannen zouden aangepast moeten worden en zeker vertraging oplopen. Bovendien was iedereen er ook wel van overtuigd dat een tweede grote school aan de rand van de Dichterhof de parkeerdruk in de nieuwe

buurt al te zeer zou vergroten. Begin december 2003 was de kwestie van tafel en konden de plannen voor de nieuwe Dichtershof definitief gemaakt worden.

Waarom werd aan de naam Dichtershof vastgehouden, terwijl het er juist om te doen was om de slechte naam van de buurt te laten verdwijnen? Bert Huizing vertelt dat er binnen de SWA wel degelijk gedacht is aan een nieuwe naam voor de buurt. De gemeenteraad stelde echter vast dat de naam Dichtershof bewaard moest blijven. Huizing: ‘Zelf waren we daar nogal beducht voor. Zou de Dichtershof in de stad dezelfde klank blijven houden? Aan de andere kant bedachten we ook dat heel Assen er de afgelopen tijd getuige van geweest was dat al het oude daar weg was en dat het alleen maar een andere Dichtershof kón worden.’ In 2004 hielden studenten van de Hanzehogeschool uit Groningen een beeldvormingonderzoek onder achthonderd woningzoekenden. Op de vraag of ze in de nieuwe Dichtershof zouden willen wonen, zei maar liefst tweederde ‘ja’. Bert Huizing: ‘Op dat moment wisten we het zeker: de nieuwe Dichtershof wordt een succes. De feiten bevestigden het. De 135 huurwoningen waren al verzegd voor iemand in de woningen had kunnen kijken. Eigenlijk waren we nog maar nauwelijks met de bouw begonnen...’

Er keerde overigens vrijwel niemand van de voormalige bewoners terug. Ze hadden elders een nieuwe plek gevonden. Wat hadden ze nog te zoeken in wat eens hun oude buurt was?

Artist's impression van de nieuwe Dichtershof,
een aquarel van Silvana Kok van KAW.

Op 2 november 2005 slaagde wethouder Henk van Hooft er ternauwernood in om de eerste paal van de nieuwe Dichtershof de grond in te krijgen. Het knopje om het heiblok te bedienen bleek halverwege de paal niet tegen 's mans bestuurlijke kracht bestand. Desalniettemin ging de bouw van de nieuwe buurt voortvarend van start.

In de Dichtershof werden in totaal 288 woningen gebouwd. Er kwamen 135 huurappartementen voor senioren, 55 sociale huurwoningen, 54 koopappartementen en 20 halfvrijstaande koopwoningen. Zo'n aantal betekende dat de bebouwingsdichtheid van de buurt met meer dan de helft omhoog ging. Omdat de hoogbouw langs de noord- en ooststrand van de buurt geconcentreerd werd, konden de woningen elders in de Dichtershof op ruim bemeten kavels gebouwd worden en bleef er veel openbare ruimte. Vanwege de vraag vanuit de markt besloot de SWA bij de huurwoningen de nadruk op ouderenhuisvesting te leggen. De ligging van de buurt vlakbij het centrum maakte de 135 seniorenappartementen extra aantrekkelijk voor de doelgroep.

De nieuwe Dichtershof kreeg drie zorgcomplexen. Aan de Jacob Catslaan kreeg De Noorderbrug op de voormalige Haacklocatie een woonvorm met negen woningen voor mensen met een lichamelijke beperking. In het appartementen-gebouw op de hoek Vondellaan-Industrieweg heeft Zorggroep Drenthe drie appartementen in gebruik genomen voor mensen die na een operatie langere tijd moeten revalideren. Op de hoek Vondellaan-Huygensstraat staan vijftien zorgwoningen van Promens Care voor mensen met een verstandelijke beperking.

4.5 Vogelaarwijk avant la lettre

De Dichtershof was een 'prachtwijk' avant la lettre van voormalig minister Vogelaar voor Wonen, Wijken en Integratie. Actium-directeur Klaas Stol is stellig in zijn constatering: 'De buurt voldeed in zijn nadagen moeiteloos aan alle criteria die de minister destijds voor haar veertig 'aandachtswijken' formuleerde. We hebben in Assen niet gewacht. Als corporatie hebben we onze verantwoordelijkheid genomen. Samen met de gemeente en in goed overleg met alle betrokkenen hebben we besloten het gebied opnieuw te ontwikkelen. Daar zijn we met zijn allen in geslaagd.'

Manager Onderhoud Bert Huizing vult aan: 'We hebben altijd in het achterhoofd gehouden dat de problemen niet verplaatst mochten worden. Ik durf de stelling aan dat we elders in de stad geen nieuwe Dichtershof hebben laten ontstaan. Door de mensen van de Dichtershof niet massaal in een volgende oude wijk te dumpen hebben we ze de kans gegeven om elders weer een eigen plek te vinden. Ik kan me - eerlijk gezegd - geen klacht herinneren over verhuisproblemen.'

De verslechterde verhoudingen tussen het kabinet Balkenende-Bos en de corporaties leidden er in 2008 toe dat de corporaties volledig onder het regiem van de vennootschapsbelasting gingen vallen. Bovendien werden ze aangeslagen om tien jaar lang mee te betalen aan het vernieuwen van de Vogelaarwijken via een bijdrageheffing Bijzondere projectsteun wijkenaanpak.

Klaas Stol ziet de ontwikkelingen van de laatste jaren met lede ogen aan: ‘De hele Dichtershof-operatie heeft Actium uiteindelijk 45 miljoen euro uit eigen zak gekost. En vervolgens zijn we door het kabinet aangeslagen om aan de Vogelaarwijken mee te betalen. Samen met de nieuwe aanslag vennootschapsbelasting moeten we per jaar 2,5 miljoen euro extra naar Den Haag overmaken.’

Hij vervolgt: ‘Als corporaties waren we in de jaren negentig terecht heel blij dat we van de subsidies af waren en dat we voortaan werden aangesproken op onze eigen verantwoordelijkheid. Die verantwoordelijkheid hebben we genomen. Als we destijds als SWA achterover waren gaan leunen, waren we op het lijstje van minister Vogelaar terechtgekomen, daar ben ik van overtuigd. Dan hadden we (a) geen 45 miljoen uit eigen zak hoeven te investeren. Dan hadden we (b) middelen van andere corporaties via de Vogelaarheffing ontvangen en hadden we (c) zelf niet hoeven bijdragen aan de Vogelaarheffing.’

4.6 De Dichtershof: een wijk vol poëzie

In de nieuwe Dichtershof keerden de oude straatnamen Jacob Catslaan, Huygensstraat en Vondellaan terug. De Bilderdijkstraat onderging een upgrade naar Bilderdijkplantsoen. De namen Staringstraat en Genestetstraat verdwenen vooralsnog van de kaart van Assen-Noord.

Er kwamen nieuw namen bij. De drie gebouwen met koopappartementen aan de noordkant van de buurt werden

Dichter des Vaderlands Driek van Wissen las op 5 november 2005 zijn gedicht over de Dichtershof voor na het slaan van de eerste paal van de nieuwe wijk.

genoemd naar De Gijsbrecht van Joost van den Vondel. Ook de vijf gebouwen met de seniorenappartementen kregen namen van beroemde gedichten uit de Nederlandse literatuur: De Reynaerd, De Beatrijs, De Waterlelie (van Frederik van Eeden), De Boutade (van De Genestet) en De Mei (van Herman Gorter). ‘Een wijk vol poëzie’ zette de SWA in haar brochures over de Dichtershof.

Bij het slaan van de eerste paal van de nieuwe Dichtershof in november 2005 bezong Dichter des Vaderlands Driek van Wissen de buurt al met een fraai sonnet:

De Dichtershof

**Al wordt een dichter hemelhoog geprezen
En oordeelt ook een criticus of prof
Dat wat hij schreef weer alles overtrof
Wat ooit aan poëzie verscheen voor dezen**

**En al verafgoedt men hem dus alsof
Hij als poëet onsterfelijk zou wezen,
Toch wordt hij van zijn hoogmoed snel genezen
Wanneer hij eenmaal wederkeert tot stof**

**Want dan valt ook in zijn geval te vrezen
Dat niets beklijft van al die roem en lof
En is het voor hem op z'n hoogst een bof
Als straks een nieuwe woonwijk is verrezen
En daar zijn naam nog ergens staat te lezen,
Net als in Assen in de Dichtershof.**

Op 18 oktober 2007 kon er bij de oplevering van het eerste gedeelte van de woningen en appartementen weer een feestje gevierd worden in de Dichtershof. Burgemeester Sicko Heldoorn gaf die middag het startsein voor het tweede leven van de Dichtershof. Met de ingebruikneming van het complex van Promens Care eind 2010 zal de nieuwe Dichtershof voltooid zijn. Tien jaar nadat het Bewonersoverleg Dichtershof met hun brief aan de SWA de knuppel in het hoenderhok gooide.

Asser stadsdichter Eric Hartevelde schreef in oktober 2008 een - wat hij noemde - 'kort en ernstig gedicht' over de nieuwe Dichtershof. Kort, omdat het een plaats in het plaveisel moest kunnen vinden. Ernstig, omdat de Dichtershof plaats zal blijven maken voor de dichter.

Dichtershof

**Hier staan woorden in de grond
langs lange klinkerstraten
die zich ontlusterd lezen laten:**

**Al wordt dit alles grind en gruis
het woord is kind
de zin is thuis**

DICHTERSHOF DICHTERBIJ

Sake Elzinga

Verantwoording teksten

Bert Huizing, manager Onderhoud van Actium en daarvoor vele jaren o.a. hoofd Bewonerszaken bij de SWA, kwam eind 2008 op het idee om de geschiedenis van de Dichtershof in een boek vast te leggen. De nieuwbouw was zo goed als afgerond. Er woonden voortaan nieuwe mensen in de Dichtershof en Bert Huizing vreesde dat het verhaal van de oude Dichtershof snel vergeten zou zijn. We hadden in de maanden daarna een aantal gesprekken waarin de opzet van dit boek steeds meer vorm kreeg.

De meeste informatie die ik voor het schrijven van het boek nodig had, is afkomstig uit het archief van Actium. Aanvullende gegevens komen onder andere uit het archief van de gemeente Assen en het Drents Archief.

Een rijke informatiebron waren de gesprekken die ik met direct-betrokkenen bij de Dichtershof mocht hebben. Ik gebruikte hun uitspraken om een beeld van de geschiedenis van de Dichtershof te vormen en dit te beschrijven. Een deel van hun uitspraken gebruikte ik als letterlijk citaat in het boek. Steeds zijn de citaten achteraf aan de betrokkenen ter controle voorgelegd.

Voor dit boek had ik de volgende interviews:

Dick Bruines, Groningen (16.10.09)

Roel Buursma, Assen (30.10.09)

Gerrit Eerland, Assen (11.11.09)

Anneke Haar, Assen (28.10.09)

Johan Hardholt, Assen (17.12.09)

Bert Huizing, Assen (04.12.09)

Gert Joosten, Zwiggelte (10.11.09)

Silvana Kok, Groningen (19.11.09)

Iebe Moes, Assen (26.11.09)

Cor Rondhout, Assen (10.11.09)

mevr. Jantje Stel, Gerard Stel, Letta Stel, Assen (27.10.09)

Klaas Stol, Assen (18.12.09)

Wilma Termohlen, Assen (03.02.10)

Ik dank alle geïnterviewden voor hun gastvrijheid en eerlijke antwoorden. Ik dank Bert Huizing en Gea Geers van Actium voor hun samenwerking en enthousiasme. Speciale dank ook voor Martin Hiemink, Joop Jokshorst (Drents Archief), Marinus Moek (gemeente Assen), Gea Smith en Cor Rondhout voor hun speurzin, suggesties en aanvullend materiaal. Sake Elzinga bedankt de geportretteerden in *Dichtershof dichterbij*: de familie Feenstra, Cor van Daltsen, Nathalie Post Cleveringa en Jan de Vries.

Per 1 juli 2008 is Stichting Woningbeheer Assen samen met haar fusiepartners opgegaan in Actium. Formeel hield de SWA daarmee op te bestaan. Omwille van de leesbaarheid van mijn verhaal en om verwarring te voorkomen hanteer ik in relatie tot de Dichtershof in dit boek consequent de naam SWA.

Assen, september 2010

Bertus Boivin

Verantwoording foto's

Archief Actium

pag. 34, 36, 52, 57, 60

Gemeente Assen / Bouwarchief

pag.11, 12

Collectie Bertus Boivin

pag. 8, 22

Harry Cock, Archief Actium

pag. 20

Drents Archief, fotocollectie gemeente Assen

pag. 18, 26, 27, 29, 30, 31, 33, 38

Sake Elzinga

cover, pag. 7, 54(L), 55(L), 64, 65, 66, 67, 68, 69

Silvana Kok, KAW architecten en adviseurs

pag. 58

Richard Zomerdijk, KAW architecten en adviseurs

pag. 48, 54(M), 54/55(B), 55(R)

Thijs Kuijper, Politie Drenthe

pag. 44, 45

Collectie Cor Rondhout

pag. 42, 43

Collectie familie Stel

pag. 14, 15

Geboorte en wedergeboorte van de Dichtershof in Assen

Dit is de bewogen geschiedenis van een bekende buurt in Assen. Het verhaal begon in de jaren vijftig van de vorige eeuw. De Dichtershof was een keurig nieuwbouwwijkje aan de rand van de stad. In de jaren zestig en zeventig werd de Dichtershof een volksbuurt met een eigen karakter. Een buurt die niet aarzelde om voor zijn rechten op te komen.

In de jaren tachtig en daarna werd de Dichtershof van gezellige volksbuurt meer en meer een achterstands- en probleemwijk. Pogingen om de buurt vlot te trekken strandden. Uiteindelijk leidde het verval van de wijk in 2001 tot het drastische besluit om de Dichtershof te slopen en opnieuw op te bouwen. Ruim vijftig jaar nadat de eerste bewoners er hun woning betrokken, nam in 2007 een nieuwe lichting haar intrek in een nieuwe Dichtershof.

Actium vond dat het verhaal van de Dichtershof het waard is om verteld te worden. Bertus Boivin reconstrueerde aan de hand van archiefmateriaal en tal van gesprekken de geschiedenis van de buurt. Zijn verhaal is meer dan de geschiedenis van een kleine wijk in een stad in Nederland. De levenscyclus van de Dichtershof is herkenbaar in veel oude wijken. Elke stad heeft een Dichtershof.